

PIRKANMAAN YMPÄRISTÖKASVATUKSEN YHTEISTYÖRYHMÄ PYY
Toim. Juulia Tuominen

PIRKANMAAN YMPÄRISTÖKASVATUKSEN NYKYTILA JA TOIMINTASUUNNITELMA

4.2.2008

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4
2. Pirkanmaan ympäristökasvatuksen nykytilan selvitys	4
2.1. Uusien tahojen kartoitus ja kutsuminen mukaan PYYn toimintaan	4
2.2. Tiedotus	5
2.3. Resurssikysely	5
2.3.1. Pirkanmaalaisten toimijoiden ympäristökasvatustyö ja menetelmät	5
2.3.2. Verkoston käyttöön tarjolla olevat resurssit	12
2.3.3. Ympäristökasvatustoimijoiden yhteistyömahdollisuudet	18
2.3.4. Toiveet ja tarpeet PYYn toimintaan liittyen	20
3. Pirkanmaan ympäristökasvatuksen toimintasuunnitelma	23
3.1. PYYn toimintamalli	23
3.2. PYYn tavoitteet	24
3.2.1. Taustaa strategiatyölle	24
3.2.2. Tavoitteet	25
3.3. Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi	26
3.4. Kohderyhmät	28
3.5. Hankkeet	28
3.5.1. Ympäristöympyrät	28
3.5.2. Ympäristösanomaa	28
3.5.3. Hankeideoita	29
3.6. Ympäristökasvatuksen kehittämiskeskus	29
3.7. Tiedotus	31
3.7.1. Sähköposti	31
3.7.2. Internetsivut ja blogi	31

3.7.3. Tiedotteet ja lehtijutut	31
3.7.4. Painotuotteet	32
3.7.5. Ympäristökasvatuspäivät	32
3.8. Rahoitus	32
3.9. Yhteistyö muiden maakuntien ympäristökasvatustoimijoiden kanssa	32

Lähteet

Liitteet

1. Johdanto

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen kehittäminen ja yhteistyömallien etsiminen käynnistyi Virtain Nuorisokeskus Marttisessa syyskuussa 2005. Tuolloin Ympäristöministeriö (YM) ja opetusministeriö (OPM) järjestivät ympäristökasvatusyhteistyötilaisuuksien sarjan eli maakuntarallin, jolla koottiin yhteen ympäristökasvatusta tekeviä tahoja Suomessa maakunnittain. Maakuntarallin Pirkanmaan ensimmäisessä tapaamisessa Marttisessa perustettiin Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä, josta käytetään lyhennettä PYY. Mukana on edustajia valtionhallinnosta, kunnista (eri hallintokunnat mm. ympäristönsuojelu, koulutoimi), nuorisokeskuksista, järjestöistä ja yrityksistä sekä yksityishenkilöitä.

PYY on toiminut aktiivisesti ja kokoontunut jo toistakymmentä kertaa. Kokoontumisissa alueen ympäristökasvatustoimijat ovat löytäneet uusia yhteistyökumppaneita ja saaneet ideoita ja energiaa omaan työhönsä. Yhteistyöryhmään kuuluvat kaikki verkoston jäsenet eli yli 80 henkilöä edustaen eri tahoja. Lisäksi keväällä 2006 perustettiin yhteistyöryhmän työrukka-seksi työvaliokunta (Pyrstö), joka valmistelelee asioita yhteistyöryhmälle.

Vuonna 2007 PYY käynnisti hankkeen Pirkanmaan ympäristökasvatuksen nykytilan selvittämiseksi ja ympäristökasvatuksen toimintasuunnitelman laatimiseksi. Hankkeen hallinnoijana oli Nuorisokeskus Marttinen, Virrat. Rahoittajina olivat opetusministeriö (OPM) ja ympäristöministeriö (YM) sekä verkoston toimijoita. Hankkeen päätavoitteena oli laatia Pirkanmaan ympäristökasvatuksen nykytilan selvitys sekä ympäristökasvatuksen strategia ja sen toteuttamiseksi laadittava toimintasuunnitelma kestävän kehityksen edistämiseksi. Tähän raporttiin on koottu hankkeen tulokset. Hankeen toteuttajaksi palkattiin ympäristökasvatuksen suunnittelija FM Juulia Tuominen, joka samalla koordinoi eri tahojen yhteistyötä ja vastasi mm. verkoston tiedottamisesta.

Kestävän kehityksen osaaminen on tulevaisuuden kansalaisen perustaito. Ympäristökasvatuksen toimintasuunnitelman tavoitteena onkin lisätä pirkanmaalaisen ympäristökasvatuksen määrää ja vaikuttavuutta sekä löytää vaihtoehtoja alueellisen kehittämiskeskuksen sijoituspaikaksi.

2. Pirkanmaan ympäristökasvatuksen nykytilan selvitys

2.1. Uusien tahojen kartoitus ja kutsuminen mukaan PYYn toimintaan

Ympäristökasvatukseen liittyvien uusien tahojen kartoitus aloitettiin kokoamalla Internetistä potentiaalisten uusien tahojen yhteystietoja. Pirkanmaan kunnista on ollut alun perin edustettuna PYYssä vain muutamia kuntia lähinnä Tampereen seudulta. Yhteystietolistaan koottiin siis laajasti Pirkanmaan kuntien ympäristökasvatukseen liittyviä tahoja ja/tai tahoja jotka voisivat levittää tietoa omassa kunnassaan eteenpäin: Vihreä Lippu koulut ja päiväkodit, koulu-toimen- ja sivistystoimenjohtajat, päivähoidon johtajat, ympäristöpäälliköt ja –sihteerit sekä mahdolliset teknisen puolen toimijat. Lisäksi kartoitettiin muita ympäristökasvatukseen liittyviä ja sitä tekeviä tahoja Pirkanmaalta: luonnonsuojeluyhdistyksiä, retkeily-yhdistyksiä ja niiden Metsämörri –toimijoita, Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistyksiä, partiolaisten aluejärjestöjä, luontomatkailuyrityksiä, 4H paikallisyhdistyksiä, metsäpuolen edustajia ja niin edelleen (Liite 1: Uusien tahojen yhteystietolista, 164 nimeä).

Yhteystietojen kokoamisen jälkeen uusille tahoille lähetettiin sähköpostitse kutsu tulla mukaan PYYn toimintaan (Liite 2). Kutsu oli samalla esittelyteksti verkoston toiminnasta. Uusia

henkilöitä ilmoittautui verkostoon yhteensä 17 kappaletta edustaen useita eri tahoja (Liite 3: nimilista uusista tahoista).

2.2. Tiedotus

Samanaikaisesti uusien tahojen kutsumisen kanssa PYYn toiminnasta tiedotettiin laajasti. Tiedote sekä erityisesti pienille lehdille suunnattu juttuaihio (Liite 4) toimitettiin 1.10.2007 alueen tiedotusvälineille mahdollisimman kattavana jakeluna: alueelliset lehdet, paikallislehdet, ilmaisjakelulehdet, radiot ja television Pirkanmaan uutiset.

Yhteistyöryhmän käyttöön eli käytännössä suunnittelijalle perustettiin myös sähköpostiosoite pirkanmaan.ympkasvatus@gmail.com, josta sisäinen tiedotus yhteistyöryhmälle ja työvaliokunnalle hoidetaan jatkossa keskitetysti. Sähköpostin hyvä arkistointijärjestelmä ja laatikon riittävän suuri koko mahdollistavat lisäksi verkoston viestien ja aineiston arkistoinnin keskitetysti.

PYYlle perustettiin myös nettipäiväkirja eli blogi ilmaiseksi laajaksi tiedotuskanavaksi osoitteeseen <http://pirkanmaanympkasvatus.blogspot.com>. Blogin päivitys näkyy useilla blogilistoilla ympäri Suomea, joten sellaisetkin tahot, jotka eivät ole vielä kuulleet verkostosta mutta haluaisivat liittyä siihen, voivat löytää tätä kautta verkoston. Blogi linkitetään verkoston tuleville varsinaisille nettisivuille (eli nettisivuilta suora pääsy blogiin) ja toisaalta taas blogin kautta uusia tahoja voi löytää tiensä hankkeen nettisivuille.

2.3. Resurssikysely

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen nykytilan kartoittamiseksi haluttiin selvittää minkälaista ympäristökasvatukseen liittyvää työtä yhteistyöryhmään kuuluu, minkälaisia palveluita on tarjolla yhteistyöryhmän käyttöön ja minkälaisia tarpeita ja odotuksia toimijoilla on verkoston suhteen. Kartoitus tehtiin sähköpostitse resurssikyselylomakkeella (Liite 5), joka lähetettiin PYYn jäsenille ja uusille tahoille. Kyselylomakkeella kartoitus saatiin tehtyä keskitetysti, laajasti ja kustannustehokkaasti. Kysely oli pääasiassa strukturoitu kysely valmiilla vastausvaihtoehtoilla tulosten analysoinnin helpottamiseksi. Lisäksi joka kohdassa oli myös tilaa omasaisille kommentteille.

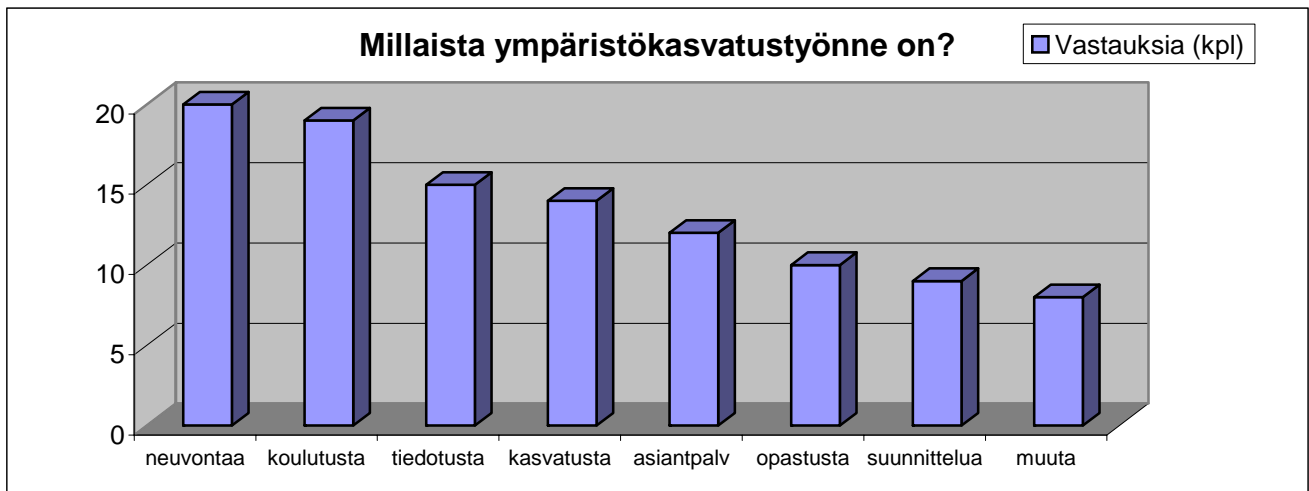
Resurssikyselylomake lähetettiin yhteensä 54 eri taholle (82 sähköpostiosoitteeseen). Vastauksia saatiin 29 taholta (30 sähköpostiosoitteesta). Vastausprosentti oli näin ollen 54 prosenttia. Kaikki merkittävimmät Pirkanmaalla ympäristökasvatusta tekevät tahot vastasivat resurssikyselyyn (Liite 6: listaus vastanneista tahoista), joten tulokset antavat varsin kattavan kuvan alueen ympäristökasvatuksen tarjonnasta, toimijoiden tavoitteista ja ympäristökasvatustyöryhmän tarpeista.

2.3.1. Pirkanmaalaisten toimijoiden ympäristökasvatustyö ja menetelmät

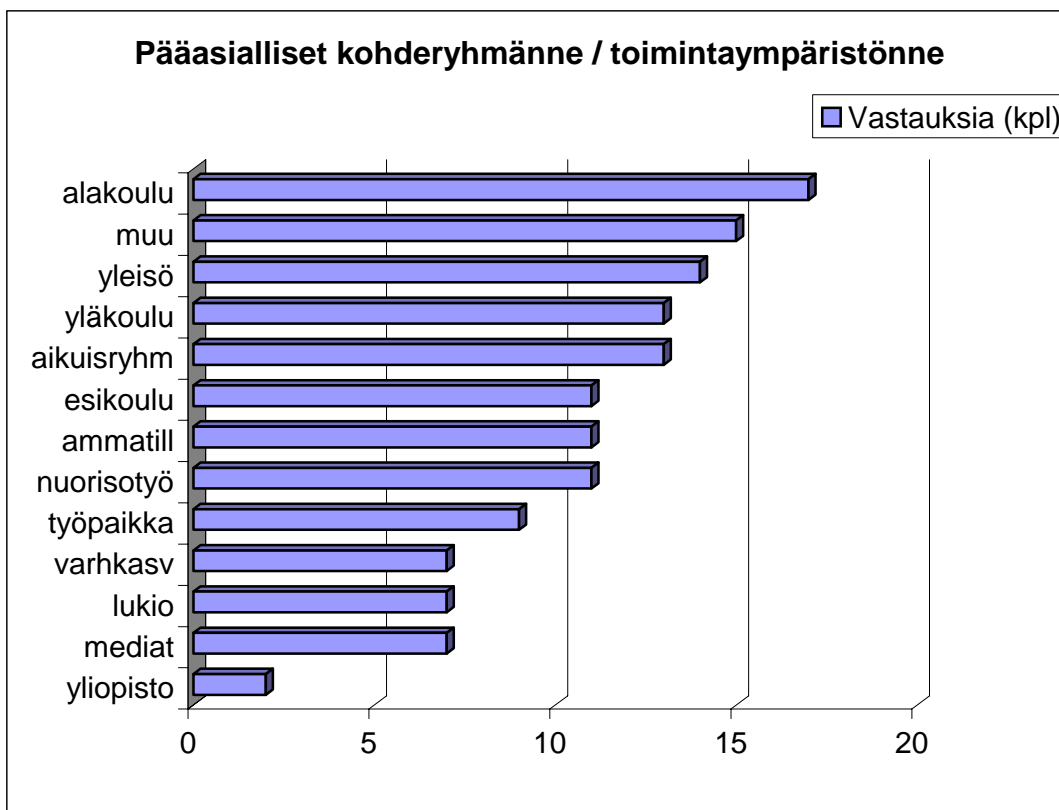
Resurssikyselyn ensimmäisillä kysymyksillä (1.-9.) kartoitettiin sitä, minkälaista ympäristökasvatustyötä eri toimijat tekevät, mille kohderyhmille, millä alueella, millä menetelmillä ja millä rahoituksella.

”Millaista ympäristökasvatustyönne on?” –kysymyksen vastaukset (yhteensä 107 kpl) jakaantuivat varsin tasaisesti annettujen vaihtoehtojen välillä (Kuva 1). Eniten tehdään neuvon-

taa (20 kpl eli 18,5% vastauksista), koulutusta (18%) , tiedotusta (14%) ja kasvatustyötä (13%). Kohtaan ”muuta, millaista?” kuvailtiin omaa ympäristökasvatustyötä seuraavasti: retkiä, ekskursioita, metsäkirkkoja, rippikouluja, leirikouluja, metsäkeskus/museo, ympäristökirjasto, verkkomateriaaleja ja materiaalin lainausta.

Kuva 1. Pirkanmaalla on tarjolla monipuolista ympäristökasvatusta.

Kuva 2. Ympäristökasvatusta suunnataan useille eri kohderyhmille, eniten alakouluille.

”Pääasialliset kohderyhmänne / toimintaympäristönne?” –kysymyksen vastauksista (yhteensä 137 kpl) erottui suosituimmaksi alakoulut (17 kpl eli 12,5 % vastauksista), vaikka myös tässä vastaukset jakaantuivat varsin tasaisesti (Kuva 2). Alakoulujen lisäksi paljon ympäristökasvatusta suunnataan suurelle yleisölle (10%), aikuisryhmille (9,5%), yläkouluille (9,5%), esikouluille(8%), nuorisotyöhön (8%) ja ammatillisille oppilaitoksille (8%). Vähiten

ympäristökasvatus kohdistuu yliopistoihin ja muihin korkeakouluihin. Kohtaan ”muu, mikä?” ympäristökasvatuksen kohderyhmiä kuvailtiin seuraavasti:

- oman kylän lapset, lapsiperheet
- valtakunnallinen nuorisotoiminta
- opettajat (täydennyskoulutus)
- harrastusryhmät
- työllistettävät
- kehitysvammaiset
- kansalaisjärjestöt
- (oman) järjestön jäsenet
- omat työyksiköt (Suurella Sydämellä ympäristöliigan kautta; Ympäristöreppu 2 –peli)
- tilausryhmät, yrityksen asiakkaat
- kunnat, viranomaiset

Toimintaympäristöä ja/tai kohderyhmiä pyydettiin myös kuvailemaan tarkemmin omasta näkökulmasta.

Tähän kohtaan saatiin mm. seuraavanlaisia kuvailuja:

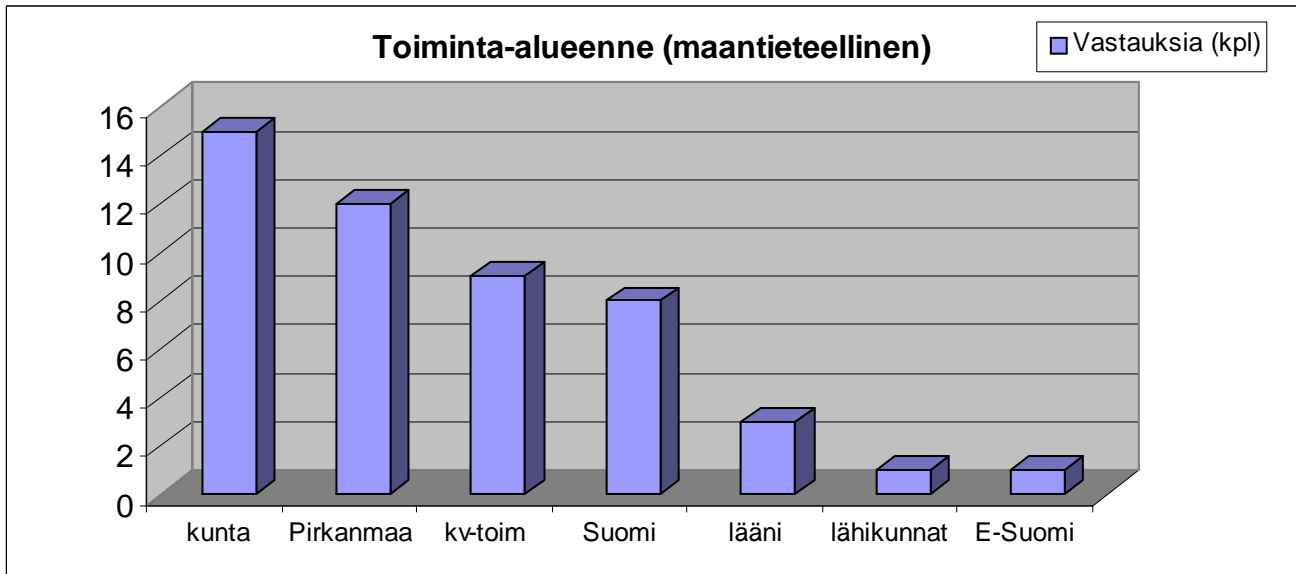
- Ympäristökasvatusta toteutetaan kokonaisvaltaisesti koulun arjessa. (*Mahnalan Ympäristökoulu*).
- Luontokoulupäiviä tarjotaan tällä hetkellä 3-6-vuotiaille sekä 4. ja 7. –luokkalaisille. Ympäristöagenttikoulutukset on suunnattu 5-6-luokkalaisille, yläkoululaisille ja lukiolaisille. (*Tampereen luontokoulu Korento*).
- Pääasiallisena kohderyhmänä valtakunnallinen nuorisotoiminta, erityisesti leirikoulu- ja leiritoiminta. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Lapsille ja nuorille suunnattu kalastuskoulutus ja -valistus. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Kohderyhmiä ovat sekä peruskoulusta juuri valmistuneet ja lukion tai jonkin muun ammatillisen koulutuksen suorittaneet. (*Osaran maaseutuopetusyksikkö*).
- Ilmastonmuutosluentoja yläkouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin opettajien tilausten mukaan, Itämeri-luentoja yläkouluihin ja lukioihin. (*Yksityishenkilö / Luonto-Liitto*).
- Pääasiakkaitamme ovat opettajat, ammattikasvattajat ja terveydenhoitoalan ammattilaiset. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).
- Viranomaistoiminta, johon kuuluu yleisenä tehtävänä ympäristöasioista tiedottaminen ja valistaminen. (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut*).
- Toimintaympäristönä Seitsemisen ja Helvetinjärven kansallispuistot palveluineen. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto ja Helvetinjärven kansallispuisto*).

”Kuinka paljon kohderyhmiemme edustajia toiminta tavoittaa vuodessa?” –

kysymykseen saaduista vastauksista voi päätellä, että ympäristökasvatus koskettaa suurta määrää ihmisiä alueellisesti ja laajemminkin. Vastaukset vaihtelivat koulun 115 oppilaasta 10 000 lapseen ja toisaalta 40 000 kävijään vuodessa.

Myös **toimijoiden maantieteellistä toiminta-alueita** kartoitettiin (Kuva 3; vastauksia yhteensä 49 kpl). Selkeästi eniten ympäristökasvatustyötä tehdään omassa kunnassa (15 kpl eli 30,5% vastauksista) ja paljon myös Pirkanmaan maakunnan laajuudesta (24,5%). Vastaajien omaksi kunnaksi mainittiin: Hämeenkyrö, Ikaalinen, Kuru, Nokia, Orivesi, Pälkäne, Ruovesi, Tampere, Vammala, Virrat ja Ylöjärvi. Myös koko Suomen laajuista ympäristökasvatustyötä tehdään paljon, ja kansainvälistä yhteistyötä on toimijoilla vielä sitäkin enemmän. Kansainvälisen toiminnan yhteistyömaina mainittiin seuraavia: Englanti, Hollanti, Itävalta, Latvia,

Malesia, Norja, Saksa, Tansania (Mwanza), Unkari, Venäjä (Pietari), Itämeren maita (ASTRA-projekti), ENSI- verkoston maat, UBC ja ICLEI.

Kuva 3. Toimijat tekevät eniten ympäristökasvatustyötä omassa kunnassaan. Omaksi kunnaksi mainittiin: Hämeenkyrö, Ikaalinen, Kuru, Nokia, Orivesi, Pälkäne, Ruovesi, Tampere, Vammala, Virrat ja Ylöjärvi.

Toimijoiden tekemän ympäristökasvatuksen päätavoitteita pyydettiin kuvailemaan omasanaisesti. Kuvailuissa toistuvat tiedon lisääminen kestävästä kehityksestä, kestävään elämäntapaan opastaminen, ympäristövastuullisuus sekä oman luontosuhteen vahvistaminen. Ympäristökasvatuksen käsitteistö on vakiintumaton, mutta pääosin käytettävät käsitteet perustuvat vuonna 1977 laadittuun Tbilisin julistukseen, joka korostaa tietoisuutta ja huolta kaikista kestävyiden osa-alueista (ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen), ympäristöherkyyttä, asennemuutosta, taitoja ja osallistumiskokemuksia.

Oman ympäristökasvatuksen päätavoitteet –kysymykseen saatuja vastauksia toimialoitain jaoteltuna:

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt:

- Perusopetuksen koulun arjessa tapahtuva kestävään elämäntapaan ohjaaminen: luontokasvatus, luomu- ja lähiruoka, maaseutulähtöisyys, työkasvatus, koulupuutarha, kierrätys ja lajittelu, lähikulttuurikasvatus, kansainvälisyyskasvatus ja lähikouluperiaate sekä erilaisuuden kunnioittaminen ja hyväksyminen. (*Mahnalan Ympäristökoulu*).
- Perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Koulun tulee opettaa tulevaisuusajattelua ja tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäville ratkaisuille. (*Tampereen kaupunki/perusopetus/hallinto*).
- Kestävän kehityksen edistäminen elämyksellisen ympäristö- ja luontokasvatuksen kautta, koulujen ja päiväkotien ympäristökasvatuksen tukeminen luontokoulupäivien, ympäristöagenttitoiminnan ja koulutusten kautta. (*Tampereen luontokoulu Korento*).
- Verkkopalvelun tavoite on lisätä opettajien ja kasvattajien tietoa kestävästä kehityksestä ja sen integroinnista osaksi koulujen ja päiväkotien työtä. (*Yksityishenkilö /Opetushallituksen keke-verkkopalvelu*).

Oppilaitokset:

- Opiskelija tuntee kestävän kehityksen periaatteet ja motivoituu toimimaan niiden puolesta opiskelussa, työssä ja kansalaisena. Hän tuntee ympäristömyönteiset työ- ja toimintatavat ja toimii niiden mukaisesti. Hän arvostaa luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää kestävän kehityksen taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sekä osaa toimia niiden puolesta. (*Osaran maaseutuopetusyksikkö*).
- Yhteydenpito, tapahtumista ilmoittelu, yleisen tiedon ja kiinnostuksen lisääminen, yhteenkuuluvuus, toisinajattelu jne. (*ainejärjestö GLOBE, ympäristötekniikan opiskelijat, TAMK*).

Muu julkinen sektori:

- Tavoitteenamme on opettaa nuoret arvostamaan kulttuuriympäristöä ja rakennettua perintöä sekä luonnonympäristöä, kehittää nuorten luonnontuntemusta ja ympäristövastuullisuutta. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Luontosuhteen rakentaminen, ympäristöherkkyyden parantaminen, suojeluarvojen välittäminen, luontoharrastuksen lisääminen, aktiiviseen kansalaisuuteen kannustaminen. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto ja Helvetinjärven kansallispuisto*).
- Tavoitteena on pyrkiä kasvattamaan lapsia ja nuoria ympäristöä kunnioittavaan ja huomioon ottavaan elämäntapaan sekä toteuttaa tätä periaatetta konkreettisissa valinnoissa ja toimintatavoissa. Taustalla on Raamatun opetus Jumalan ihmiselle antamasta tehtävästä viljellä ja varjella luomakuntaa. (*Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä*).
- Tukea muita toimijoita ympäristökasvatuksessa. (*Virtain kaupunki, ympäristötoimi*).
- Tavoitteena on tietoisuuden lisääminen yleisesti. Tällä hetkellä tiedotusta tehdään varsinkin jätevesien käsittelyn parantamiseksi. (*Oriveden kaupunki, ympäristötoimi*).
- Kaupunkilaisten tiedotus ja valistus ympäristöasioista. Lakisääteisten velvoitteiden valvominen ja vapaaehtoiseen ympäristömyönteisyyteen kannustaminen. (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut*).
- Tuottaa ja jakaa tietoa ympäristöstä ja ympäristöön vaikuttavista tekijöistä ja ympäristöhaittojen vähentämismahdollisuuksista. Jakaa ja tuottaa tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista, niihin sopeutumisesta ja ilmastonmuutoksen hillintäkeinoista. (*Pirkanmaan ympäristökeskus*).

Järjestöt:

- Voimauttaa nuoria toimimaan ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Ideana on, että ”nuoret kertovat nuorille” ja antavat samalla oman esimerkin yhdestä tavasta toimia ilmastonmuutoksen torjunnassa. (*Ilmari-hanke*).
- Tuottaa lapsille positiivisia kalastuselämyksiä ja synnyttää kipinä koko elämän kattavaan luontoharrastukseen. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- 4H-järjestön toiminta perustuu luonnon ja ympäristön arvostamiseen. 4H tukee lasten ja nuorten kasvamista vastuullisesti toimiviksi kansalaisiksi. Järjestö pyrkii toimimaan ympäristöä säästäen. (*Hämeen 4H-Piiri ry*).
- Syvän luontokokemuksen ja perustuntemuksen antaminen lapsille. Luontoon kiintyminen on mielestämme perusedellytys sen kunnioittamiselle ja suojelemiselle. Tiedot ja taidot karttuvat kuin vaivihkaa mukavan tekemisen ja retkeilyn kautta. (*Vammalan retkeilijät*).
- Luonnonsuojelu, maailman pelastuminen, asennekasvatus luonnon säilymisen edistämiseen, kulutuksen vähentäminen. (*Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry*).
- Palstaviljelyyn liittyvä valistus. Yleiset ympäristöasiat. (*Kurpitsaliike ry*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

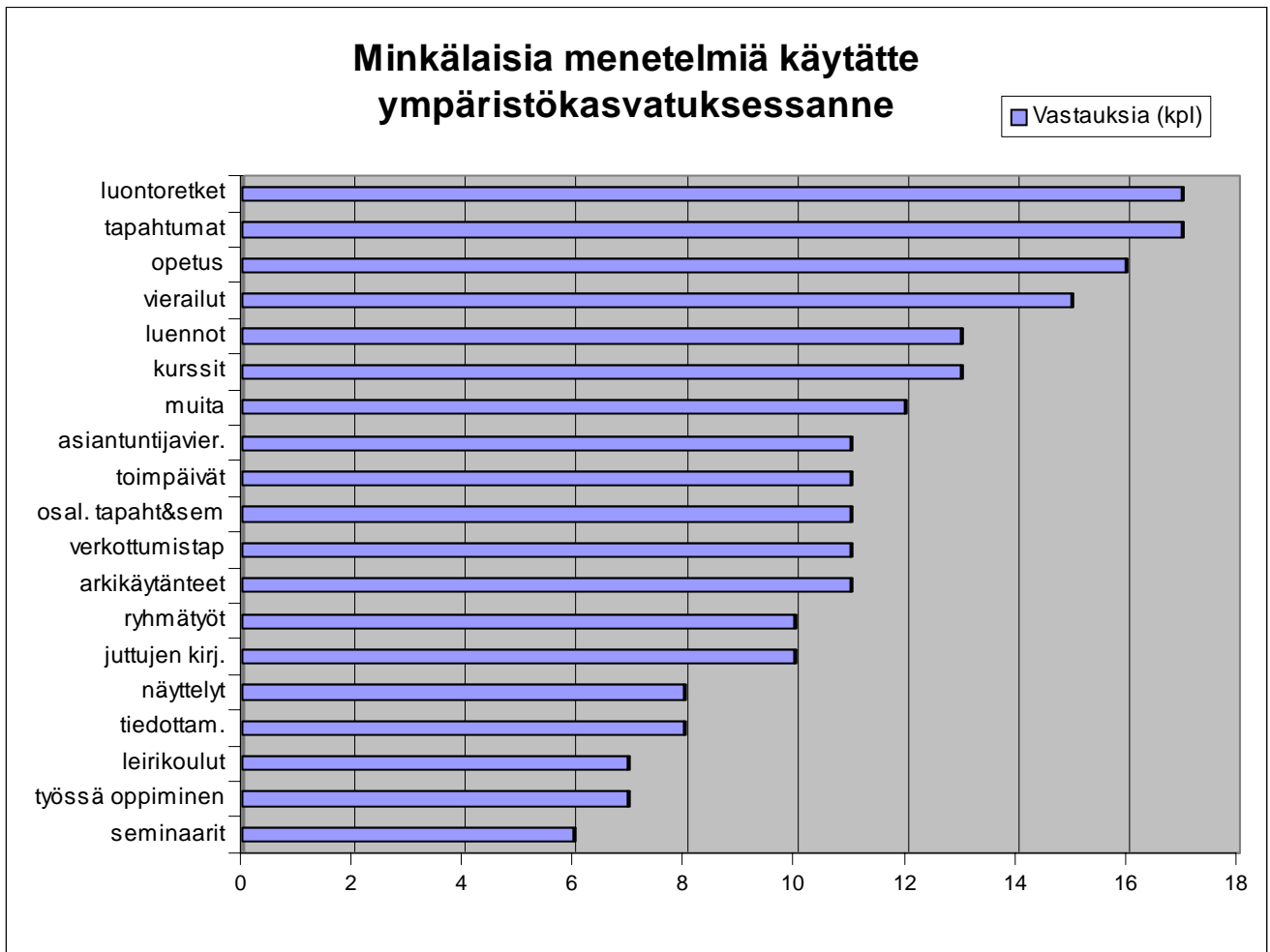
- Edistää ympäristötietoutta, muutosvalmiutta ja kestäväen kehityksen mukaisia toimintatapoja. (*Sirium Oy*).
- Opastaa vastuulliseen elämäntapaan ja välittää ajankohtaista tietoa kuluttajille. Antaa tietoa ja vinkkejä siitä, miten voi arjen keskellä toteuttaa ympäristötekoja. (*Moreenia ympäristötietokeskus / Ekokumppanit Oy*).
- Kokemuksellisen oppimisen avulla antaa ihmisille eväitä muutokseen paremman hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Vahvistaa ihmisten luontosuhdetta ja identiteettiä (historia/ ekohistoria) ja tämän sisäisen tiedon avulla synnyttää ymmärrystä ja tahtoa toimia vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. Auttaa teorian siirtymistä käytännön ympäristöteoiksi. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmin Instituutti*).
- Kestävä kehitys, luonnonsuojelu ja ilmastonsuojelu. (*Hukan Teillä*).

”Minkälaisia menetelmiä käytätte ympäristökasvatuksessanne pääasiallisesti?” – kysymyksen vastaukset (yhteensä 214 kpl) jakaantuivat jälleen varsin tasaisesti annettujen vaihtoehtojen kesken (Kuva 4). Käytetyimpiä menetelmiä ovat tapahtumat ja luontoretket (molemmille 17 kpl eli 8% vastauksista) sekä opetus (7,5%). Suosittuja ovat myös vierailut (7%), luennot (6%) ja kurssit (6%). Kohtaan ”muuta; omaa kuvausta menetelmistä” tuli seuraavia vastauksia:

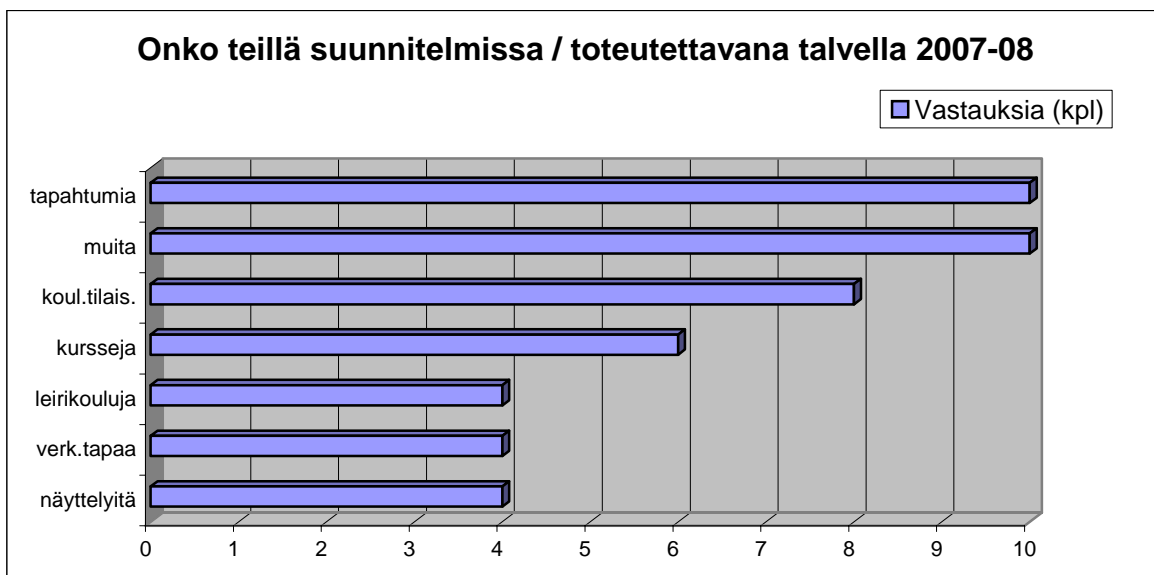
- Elämyksellinen opetus ja kasvatus
- Vihreä lippu –toiminnan tukeminen
- Kilpailut
- Ympäristöhankkeet (esim. care4nature –palvelu), nuorten henkilökohtaiset tehtävät (www.4H.fi/top), nuorten oma tiedotus omalla kylällä sekä organisoitu muovi- ja metalliromukeräys
- Metsäkirkot ja hengelliset vaellukset
- Vilman® metodi
- Tulossa metsäkeskus sisältäen näyttelyn ym.
- Ympäristökasvatus kaupungin ympäristöohjelmassa, suunnitelmien ja ympäristöohjelmien laadinta, viranomaisvalvonnan opastus ja neuvonta, neuvottelut, valvontakäynnit sekä määräykset.

Kysyttiin myös **minkälaista ympäristökasvatuksen osa-alueiden toimintaa pirkanmaalaisilla toimijoilla on suunnitelmassa tai toteutettavana talvikaudella 2007-2008** (Kuva 5; vastauksia yhteensä 46 kpl). Eniten on suunnitteilla tapahtumia (10 kpl eli 28% vastauksista), koulutustilaisuuksia (17%) ja kursseja (13%). Muuta toimijoiden omin sanoin kuvailemaa toimintaa:

luontokoulupäivät (Korennessa n. 8 ryhmää viikossa), ekskursiot, kouluvierailut, työhyvinvointitoiminta, luontokuntoutus, ympäristöliigan aloitus seurakuntayhtymässä, ympäristökasvatuspeli Internetiin, retket, opintopiirit, alle kouluikäisten liikunta- ja askartelukerhot, sidosryhmäseminaarit.

Kuva 4. Ympäristökasvatuksen menetelmiä.

Kuva 5. Ympäristökasvatuksen tapahtumia talvikaudella 2007-2008.

Koska toimijoita on useista eri organisaatioista, tämä näkyy myös rahoituslähteiden moninaisuutena. **Toimijoiden ympäristökasvatustyö saa rahoitusta** mm. seuraavista lähteistä:

- Kaupungin budjetti, kunnat ja valtio
- Opetushallitus, opetusministeriö ja ympäristöministeriö
- Suomen Luonnonsuojeluliitto
- OK –Opintotukikeskus
- Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä
- Pirkanmaan Jätehuoltoyhtiö
- Yritykset, järjestöt, yhteistyökumppanit, koulun vanhempainyhdistykset
- Kirkollisverot (srk)
- Hankerahoitus
- Jäsenmaksut, asiakasmaksutulot, palvelujen ja retkien myyntitulot
- Kalastuksenhoitomaksut (MMM ja TE-keskus)
- Vapaaehtoistyötä

Ympäristöohjelma tai –järjestelmä on käytössä vain viidellä resurssikyselyyn vastanneella toimijalla. Vihreä lippu ohjelmia on kolme, yhdellä toimijalla on käytössä FinFoodin Portaat Luomuun –ohjelma ja yksi toimijoista toteuttaa oman järjestön ympäristöohjelmaa. Ympäristöjärjestelmiä tärkeämpänä pidetään hyvää käytännön toimintaa.

2.3.2. Verkoston käyttöön tarjolla olevat resurssit

Resurssikyselyn laajalla kysymyskokonaisuudella kartoitettiin sitä, **mitä eri organisaatioilla olisi tarjota** Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä **PYYn käyttöön** (Kuva 6; vastauksia yhteensä 82 kpl). Eniten tuli vastauksia ”ympäristöosaamisen ydin” –kohtaan (16 kpl eli 19,5% vastauksista). Tarjolla on myös useita toimitiloja (14,5%), hyviä ympäristökasvatuksen malleja (13,5%), opetusmateriaaleja (12%) ja vierailukohdevinkkejä (12%).

Kuva 6. PYYn käyttöön tarjolla olevia resursseja.

Toimijoiden omasanaisia vastauksia resursseistaan esitettyä kysymyksen alakohdittain:

❖ **Mikä on se ympäristöosaamisen ”ydin”, jota voisitte tarjota verkoston käyttöön:**

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt:

- Ympäristökasvatus arjen koulutyössä perusopetuksessa ja esiopetuksessa. Opettajankoulutus ja täydennyskoulutus. (*Mahnanan ympäristökoulu*).
- Luontokoulu-osaaminen. Asiantuntija-apuna luontokoulun perustamisvaiheessa. (*Tampereen luontokoulu Korento*).
- Opetus, koulujen oppimisympäristön tuntemus. (*Tampereen kaupunki/ perusopetus/ hallinto*).
- Kestävän kehityksen kasvatustoiminnasta tiedotus valtakunnallisesti. (*Yksityishenkilö / Opetushallituksen keke-verkkopalvelu*).
- Ympäristökasvatus koulussa ilman suurta sitoutumista koko koululta. (*Illon koulu, Vammala*).

Oppilaitokset:

- Luonnon ja maatalouden välinen vuorovaikutus, maisemanhoito, perinnemaisemat ja niiden hoito ja kunnostus, luomu, luonnonmateriaalien käyttö ravintona ja materiaalina. (*Osaran maaseutuopetusyksikkö*).
- Opiskelijoiden ympäristötekniikan tietotaito ja kansainvälisyys. (*ainejärjestö GLOBE, ympäristötekniikan opiskelijat, TAMK*).

Muu julkinen sektori:

- Kulttuurihistoriallisesti arvokas ympäristö sekä mielenkiintoinen luonto Marttisen saarella vesistöjen ympäröimänä. Kulttuuriympäristökasvatusta sisältäen rakennetun ympäristön säilyttämisen ja esittelemisen. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Lakisääteisten luonnonsuojelualueiden hoito ja käyttö ja niihin liittyvät kysymykset (mm. lajistonsuojelu). Luontoneuvonnan, luonto-opastuksen ja opastusviestinnän asiantuntemus. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto ja Helvetinjärven kansallispuisto*).
- Yleinen ympäristövalistus, hallintobyrokratian hallitseminen, ympäristölainsäädännön tuntemus. (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut*).
- Vahva ja monipuolinen ympäristöosaaminen. (*Pirkanmaan ympäristökeskus*).

Järjestöt:

- Tapa kertoa ilmastonmuutoksesta nuorille keskustelevasti. (*ilmari-hanke*).
- 4H-järjestön avulla lapset ja nuoret oppivat ympäristöstä välittämistä ja hankkivat samalla omaa rahaa. (*Hämeen 4H-Piiri ry*).
- Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta: Luontokerhotoiminta, ohjaajakurssit, retket, lasten ympäristökasvatuspäivät, lasten ja nuorten leirit. (*Luonto-Liiton Hämeen piiri ry*).
- Tietotaito vesiluonnosta sekä kalastuksesta. Vesillä ja jäällä liikkuminen. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Retkeilytoiminta lapsiperheille. (*Vammalan retkeilijät*).
- Palstaviljely. (*Kurpitsaliike ry*).
- Kompostointi ja jäteneuvonta. (*Pirkanmaan Martat ry*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

- Asiakaspalvelu ympäristöasioissa ja kodinkoneiden valinnan ja energiankäytön neuvonta. Moreenian Näyttely – Oivallusten koti ja ympäristö. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).
- Pirkanmaalainen yritys, joka on lähtenyt ennakkoluulottomasti edistämään ympäristön ja luonnon mahdollisuuksia kestävä liiketoiminnan vaihtoehdon synnyttämisessä. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).
- Ympäristöasioiden edistäminen liikuntajärjestöissä, hyvä tuntuma ”asiakasnäkökulmaan”. (*Sirium Oy*).
- Tieto eri eliölajien käyttäytymisestä luonnossa ja niiden siteistä toisiinsa. (*Hukan teillä*).

❖ **Hyviä ympäristökasvatuksen malleja, käytäntöjä tai ideoita:**

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt:

- Ympäristökoulu, ns. Mahnalan malli. (*Mahnalan ympäristökoulu*).
- Luontokoulutoiminta (*Tampereen luontokoulu Korento*).
- Verkkopalvelu tarjoaa kuukausittain uusia kestävä kehityksen OPS-esimerkkejä, tietoa ja uutisia sekä tapahtuma- ja koulutustietoja kestävä kehityksen kasvatuksen alueelta. Tietoa myös rahoituslähteistä. (*Yksityishenkilö / Opetushallituksen keke-verkkopalvelu*).

Oppilaitokset:

- Opiskelijoita voisi hyödyntää tapahtumissa / kasvatustyössä eri koulutusasteille. Ympäristöosaamista ja mielenkiintoa sekä kansainvälisyyttä. (*ainejärjestö GLOBE, ympäristötekniikan opiskelijat, TAMK*).

Muu julkinen sektori:

- Helvetinjärven kansallispuiston luonto-opastuksen suunnittelun aluksi on tehty tarvekartoitus kouluille. Tästä on valmistumassa opinnäytetyö. (*Metsähallitus / Helvetinjärven kansallispuisto*).

Järjestöt:

- Konsepti, jolla kertoa kouluissa ilmastonmuutoksesta. Materiaalit kaikkien käytävissä sivuilta www.ilmastu.org/opetus_ja_pelit/ilmastotietoa_kouluille.html. (*Ilmari-hanke*).
- Suomen Ladun metsämörritoiminta. (*Vammalan retkeilijät*).
- Metsissä mahdollisuus –mallin mukaiset metsätiimit, jotka ovat metsä- ja luontoalan ammattilaisten, harrastajien ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä. (*Hämeen 4H-Piiri ry*).
- Paljon kokemusta vapaaehtoisten sekä palkallisten henkilöiden suorittamasta koululaisneuvonnasta. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

- Näyttely – Oivallusten koti ja ympäristö. Näyttely esittelee, kuinka jokapäiväisessä arjessa voi toteuttaa kestävä elämäntapaa. Näyttelyn pysyvinä teemoina ovat kestävä elämäntapa, arjen ympäristövalinnat ja vastuullinen kuluttaminen. Näyttely sijaitsee Ympäristötietokeskus Moreeniassa. Ympäristöneuvojien vetämiä opastettuja kierroksia, kesto kohderyhmästä riippuen. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).

- Energia-oppitunti 7 . – 9. luokat ja 2. aste. Oppitunnilla oppilaita ohjataan oikeisiin energian- ja vedenkulutustapoihin. Oppitunnin kesto 1 tunti, maksuton. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).
- Vilman® metodi – kotimaisten luonnonmateriaalien työstämistä. Historiaan perustuvat kädenharjoitteet ja niihin liittyvä luova prosessi saa aikaan flow- kokemuksen. Aisteja aktivoimalla ja käden tuntopisteiden kautta avautuu syvälinen kokemuksellinen oppiminen. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).

❖ Asiantuntijoita, luontokummeja tms.:

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt:

- Koulun henkilökunta on käytettävissä, voimme välittää yhteystietoja eri asiantuntijatahoista (luontoretket, lähikulttuuri). (*Mahnalan ympäristökoulu*).
- Tampereen opettajille suunnattu palvelusivusto (http://www.tampere.fi/koulutus_v/opettajille/), josta löytyy esimerkiksi ympäristökasvatuksen aihekokonaisuus. Lisäksi yhdysopettajien jakelulista. (*Tampereen kaupunki/perusopetus/hallinto*).
- Luontokoulu Korennosta voi saada luontokoulu -koulutusta sopimuksen mukaan. (*Tampereen luontokoulu Korento*).

Muu julkinen sektori:

- Luonto-opastusta Tampereen alueelle. (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut*).

Järjestöt:

- Ilmastolähettiläitä oppitunneilla yläkouluille, lukioille ja ammattioppilaitoksiin. Opettajat voivat tilata lähettiläitä osoitteesta www.nuortenakatemia.fi/note. (*Ilmari-hanke*).
- Kalastusopastusta (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Kompostointikursseja ja jäteneuvontaa. (*Pirkanmaan Martat ry*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

- Kodinkoneiden valinnan ja energiankäytön neuvontaa ympäristötietokeskus Moreeniassa, energiankulutusmittarin lainaus näyttelyn aukioloaikoina. Moreenian ympäristöneuvojat antavat tietoa, neuvontaa ja opastusta myös muihin asiakkaiden esittämiin ympäristöaiheisiin kysymyksiin. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).

❖ Ohjelmapaketteja:

Muu julkinen sektori:

- Talven taikaa –retket (kaikille), kesto 1 h, pituus 0,5 km. Julle Jäniksen jalanjäljillä (4 - 6-vuotiaille, erityisesti esikoululaisille), kesto 2 h. Hiidenportin kadonnut avain (1. - 2. lk:t), ohjelman kesto 2 h ja pituus 2 km. Tervetuloa Koveroon! (erikseen alle kouluikäisille, alakouluikäisille sekä yläkouluikäisille ja lukiolaisille), Koveron emännät esittelevät kruununmetsätorpan ja eläimet sekä kertovat torppariperheen elämästä 1930-luvulla, kesto 30 min. Tervetuloa Seitsemiseen (erikseen alakouluikäisille sekä yläkouluikäisille ja lukiolaisille), kesto 20 min. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto*).

- Ennakkoon tilattava Suurissa saappaissa -ohjelma on suunniteltu 5. - 6. - luokkalaisille. Toiminnallisessa ohjelmassa tutustutaan Helvetinjärven metsäluontoon ja historiaan. (*Metsähallitus / Helvetinjärven kansallispuisto*).
- Retkeillään Torisevan rotkojärvellä; puolipäiväretki ohjaajan opastuksella, erityisesti leirikouluille. Retki Seitsemisen tai Helvetinjärven kansallispuistoon; kokopäiväretki ohjaajan opastuksella. Retkitaitoja ja makuja luonnosta: käytännön erä- ja retkitaidot, 4 h, valmistetaan ruoka nuotiolla. Marttisen saaren luontopolku: omatoiminen, alueen kartta ja polun kohdetaulut opastavat. Tutustutaan vapakalastukseen: pilkki-, virveli- ja perhokalastus, 2 h, kalastuksenohjaaja. Aikamatka menneeseen: tutustutaan 1800 -luvun lopun talonpoikaiselämään, 2 h, museolehtori. Myös muita kulttuuriperintöopetusohjelmia. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Luonto- ja marjaretkiä aikuisille. (*Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä*).

Järjestöt:

- Tilauksesta mitä vain vesiluontoon ja kalastukseen liittyen. Hinnat nimelliset johtuen ulkoisesta rahoituksesta. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Kompostointikursseja ja jäteneuvontaa. (*Pirkanmaan Martat ry*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

- Energia-oppitunti 7 lk ”Karsi turha kulutus, käytä energiaa ja vettä tuhlaamatta”, oppitunnin kesto 1 tunti (tai 1,5 h, jos oppitunnin jälkeen pieni tutustumisen näyttelyyn), tunti pidetään Moreeniassa. Opastetut kierrokset Moreenian Näyttelyyn ”Oivallusten koti ja ympäristö”, kesto 15 min-1 tuntiin, kohderyhmästä riippuen. Maksuttomia. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).
- Lumoudu luonnosta, työhyvinvoinnin edistäminen luonnonmateriaaleilla ja luonnossa. Luonto ja luonnonmateriaalit osaksi kuntoutusta: ”ihmisen hyvinvointi ja terveys on suhteessa ympäristöön ja luontoon, tätä suhdetta vahvistamalla voidaan hyvää oloa lisätä”. Toteutus: toimintakyvyltään heikentyneille. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).
- Luontoretkeä (ala-asteelta ylöspäin): tutustumista kasvien käyttöön ja siihen miten tietää erilaisista jäljistä luonnossa mikä eläin asuu tai on kulkenut alueella. (*Hukan teillä*).

❖ Toimitiloja (luentosalit, laavut, autiotuvat, retkeilymajat, toimitilat, auditoriot):

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköt:

- Koulutiloja, lähiluonto ja lähikohteet. (*Mahnalan ympäristökoulu*).
- Luontokoulun tilat käytettävissä ympäristökasvatukseen sopimuksen mukaan. (*Tampereen luontokoulu Korento*).

Muu julkinen sektori:

- Maksulliset kokoustilat oheispalveluineen (ateria-, majoitus- ja ohjelmapalvelut) + toiminnallinen ympäristö. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Seitsemisen luontokeskuksen auditorio, luontoluokka ja Korttesalon leirikoulu (majoitustilat, luokkatila ja sauna) ovat maksullisia tiloja. Rysäslammen laavu, Teerilammen laavu, Kirkaslammen ja Soljasen keittokatokset sekä Riuttaskorven virkistysmetsän keittokatokset (Haukijärvi ja Kuutulampi) ovat jokamieskäytössä. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto*).
- Haukanhiedan keittokatos, Helvetinkolun päivätupa, Luomanlahden keittokatos ovat jokamieskäytössä. (*Metsähallitus / Helvetinjärven kansallispuisto*).

- Kokoustiloja seurakuntataloilla ja leirikeskuksissa Tampereella ja lähikunnissa. M/s Isosaari laiva 12 matkustajalle Näsijärvellä. Osa maksaa, osa ei; riippuu tilasta ja tarvikkeesta ja siitä onko seurakunta yhteistyökumppanina. (*Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä*).
- Neuvottelutila Näsiä (max 12 hlöä) yhteistyöryhmän työvaliokunnan kokouskäyttöön. (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut*).
- Mahdollisesti kokoustiloja. (*Pirkanmaan ympäristökeskus*).

Järjestöt:

- Kurpitsatalo Tahmelassa Tampereella. (*Kurpitsaliike ry*).

Luonto- ja ympäristöyrittäjät:

- 60 hengen kokoustila vuokrattavissa. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).
- Yrityksen toimitiloja varattavissa. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).

❖ Opetusmateriaaleja:

- Ilmastonmuutosaiheista materiaalia ilmaiseksi sivuilta www.ilmasto.org/opetus_ja_pelit/ilmastotietoa_kouluille.html. (*Ilmari-hanke*).
- Puunäyttely Nuorisokeskus Marttisessa
- Nuorisotoimiston materiaalipalvelussa on useita luontopolkusalkkuja, kirjamateriaalia yms. Metsänäyttely uudistuu ensi syksyyn 2008 mennessä. (*Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä*).
- Suomen ladun lapsille suunnatut materiaalit. (*Vammalan retkeilijät*).
- Kaikille avoin TOP –tehtäväpankki www.4H.fi/top. Maksullinen materiaali osoitteessa www.4H.fi/kauppapaikka (luontopolkuopas, Metsissä mahdollisuus -kansio, luomuoppaat jne.). (*Hämeen 4H-Piiri ry*).
- Seitsemisen luontokeskuksen käsikirjastosta voi lainata luontoaiheista kirjallisuutta. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto*).
- Kalastusesitteitä saa SVK:n toimistolta tilaamalla. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Ympäristötietokeskus Moreenian Kirjasto. Kirjastossa on kaksi kokoelmaa: Moreenian oma kirjastokokoelma ja Pirkanmaan Ympäristökeskuksen ympäristövalistuskokoelma. Oppimateriaalit verkossa; sivulta löytyy hyödyllistä ja ajankohtaista ympäristötietoutta mielenkiintoisessa muodossa kaikille kiinnostuneille: www.ekokumppanit.fi/moreenia/oppimateriaali/index.html. (*Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).
- Ympäristöhallinnon www-sivut: www.ymparisto.fi. (*Pirkanmaan ympäristökeskus*).

❖ Tarvikkeita ja välineitä:

- Puolijoukkueteltoa kaminoineen. (*Tampereen luontokoulu Korento*).
- Teltoja, kaminoita, ruoanlaittovälineitä, soppatykkejä, lumikenkiä, ahkioita (*Tampereen kaupungin nuorisopalveluiden leirivälinevarasto*)
- Asiakkaiden käytettävissä kiikareita, mikroskooppeja, retkikeittämiä, lumikenkiä, soutuveneitä, kanootteja ym. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- 10kpl kiikareita, 10kpl retkikeittämiä, 2kpl telttaa ja 2kpl intiaanikanootteja. (*Hukan teillä*).
- Askartelupajua (rajoitetusti). (*Virtain 4H-yhdistys ry*).

❖ **Vinkkejä vierailukohteista:**

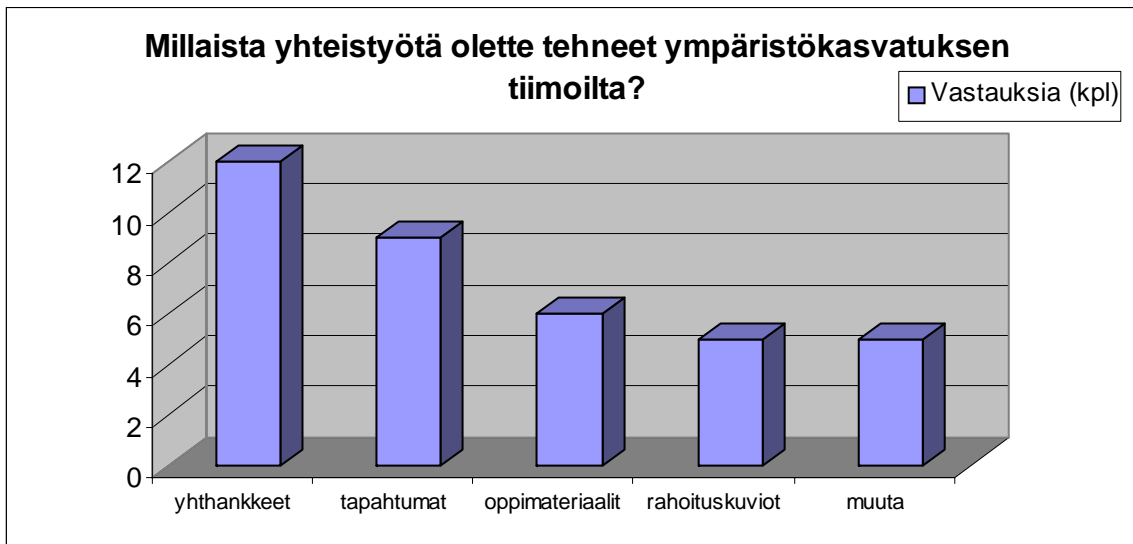
- Luodon saari Nokian Pyhäjärvellä. (*Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä*).
- MTT:n elonkierto Jokioisilla. (*Vammalan retkeilijät*).
- Vilmanperä, Lempäälässä Sotavallan harjuisissa lehtomaisemissa. Viereisellä tontilla päiväkotina Vilma. (*Vilman luontoyritys / Vilmankämmen Instituutti*).
- Hukan Teillä metsäkeskus/museo, avataan syksy/kevät 2008-09. (*Hukan teillä*).

❖ **Vinkkejä lähiluontokohteista:**

- Lähiluonto ja lähikohteet Hämeenkyrössä. (*Mahnalan ympäristökoulu*).
- Osaran perinnebiotooppi, 1,9 ha laidunnettu hakamaa ja metsälaidun. Parhaimmillaan touko- heinäkuussa. Mahdollisuus tutustua luomu-eläimiin ja tuotantoon (sika, lehmä, lammas). (*Osaran maaseutuopetusyksikkö*).
- Marttisen saaren luontopolku, Virrat. Torisevan rotkojärvet ja luontopolku, Virrat. (*Nuorisokeskus Marttinen*).
- Pirunvuori Vammalassa, sopii myös lapsiperheille. (*Vammalan retkeilijät*).
- Seitsemisen luontokeskus, Seitsemisen kansallispuisto, Helvetinjärven kansallispuisto sekä lähiseudun pienemmät suojelukohteet, joissa retkeilyrakenteita: Hämeenkaan monikäyttöalue, Riuttaskorven ja Pukalan virkistysmetsät, Siikanevan, Ryövarinkuopan ja Vehoniemenharjun suojelualueet. (*Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto ja Helvetinjärven kansallispuisto*).
- Missä on vettä, siellä on kaloja; Pirkanmaalla satoja erämaalampia sekä hiegot reittivedet. (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).
- Tampereen luonnonsuojelualueiden ja luontopolkujen esitteitä saatavissa Internetistä, Frenckellin palvelupisteestä ja Moreeniasta (*Tampereen kaupunki, ympäristöpalvelut ja Ympäristötietokeskus Moreenia / Ekokumppanit Oy*).

2.3.3. Ympäristökasvatustoimijoiden yhteistyömahdollisuudet

Resurssikyselyssä kartoitettiin myös sitä, **millaista ympäristökasvatusyhteistyötä alueen toimijat ovat tehneet ja mitä on suunnitteilla** (Kuva 7; vastauksia yhteensä 37 kpl). Eniten yhteistyötä tehdään yhteisten hankkeiden puitteissa (12 kpl eli 32,5% vastauksista) ja tapah- tumissa (24%).

Kuva 7. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä tehdään eniten ympäristökasvatushankkeissa.

Toimijoiden omasanaisia vastauksia yhteistyöstään lyhyesti yhteen koottuna kysymyksen alakohdittain:

- **Yhteiset hankkeet:**

- PYY -verkoston Nykytilan selvitys –hanke
- Ilmari –ilmastotiedotushanke (*Luonto Liitto, Maan ystävät, Dodo, Nuorten Akateemia*)
- ”Oppimispolun kehittämishanke” (*Seitseminen ja lähikoulut*)
- Ympäristöliiga (*Ekokumppanit ja Tampereen ev.lut seurakuntayhtymä*)
- BSR Eagle (*4H liitto ja Parasta Lapsille ry*)
- Osaran ympäristöohjelma yhteistyössä Ahlmanin ammattioppilaitoksen kanssa
- Yhteishankkeita ympäristötoimistojen ja koulujen/varhaiskasvatuksen kanssa
- Yhteishankkeita Vilman luontoyrityksen ja järjestöjen/koulujen kanssa
- Luontokoulu Korennolla suunnitteilla hankkia kiertävä luontokoulupakettiauto

- **Tapahtumat:**

- Metsätiimitapahtumat kouluille (*4H ym.*)
- koulujen Ilmasto –teemapäivät
- Kaverin kanssa kalaan –tapahtumat
- Kalevan ympäristöpäivä (*Tampereen kaupunki, Liisanpuisto, kuulovammaiset*)
- Kirkon ympäristöpäivät Tampereella 12.-13.8.2008 (*Tampereen ev.lut seurakuntayhtymä ja Kirkkohallitus*).

- **Oppimateriaalit:**

- Ilmastoaiheiset www-sivut (*Ilmari –hanke*)
- Kalastusaiheinen CD-rom ja esitteitä (*Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö*).

- **Muuta, mitä:**

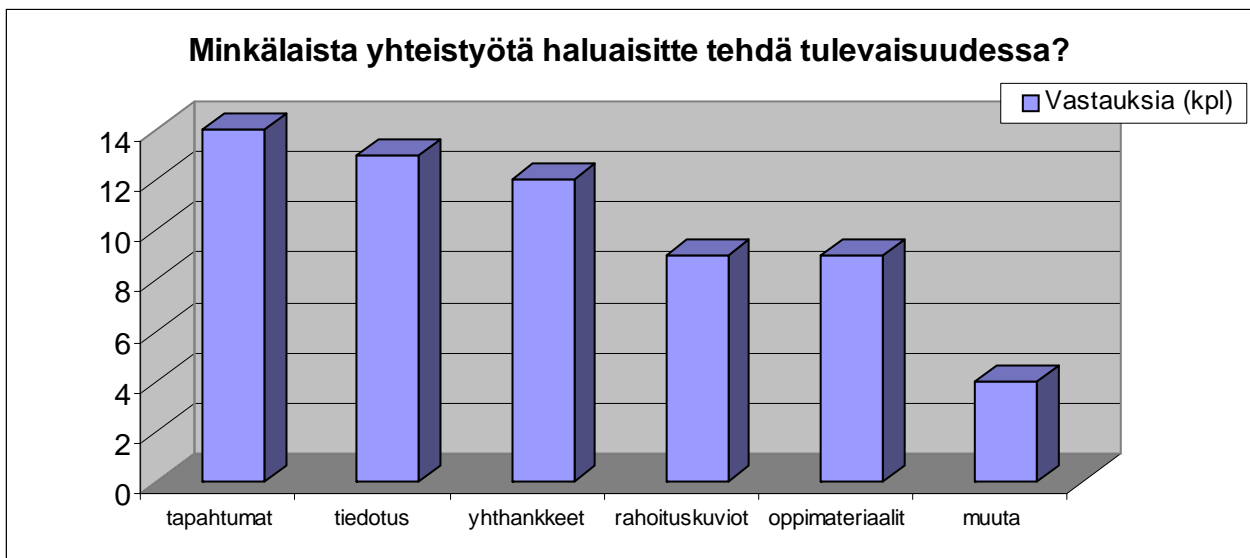
- Kulttuuriympäristökasvatusta ja rakennetun ympäristön osaamista
- Opettajien koulutukseen kotimaisten luonnonmateriaalien käyttöä
- Benchmarking –paremmasta oppimista
- Tutkimusyhteistyötä
- Jäteopintopiirejä

- Retkirinkejä

Omasanaisia vastauksia pyydettiin siitä, **onko toimijoilla tarvetta lisätä yhteistyötä ympäristökasvatustyössä ja keiden kanssa erityisesti**. Kysymykseen ei tullut kuin muutamia vastauksia. Annettuja vastauksia olivat:

- Kouluilla on tarvetta asiantuntijoille retkille sekä kertomaan kierrätyksestä ja kompostoinnista.
- Osaralla kaivattaisiin tietoa ympäristökasvatusmalleista ja niiden soveltamisesta oppilaitoksen koulutukseen.
- Kaupin metsäkirkkojen yhteyteen toivottaisiin kasvi-, eläin- ja geologista tietoa.

Tärkeää oli myös saada selville **minkälaista yhteistyötä toimijat haluaisivat mieluiten tehdä tulevaisuudessa** (Kuva 8; vastauksia yhteensä 61 kpl). Eniten toimijoita kiinnostavat yhteiset tapahtumat (14 kpl eli 23% vastauksista), tiedotus (21%) ja hankkeet (19,5%). Kohtaan ”muuta, mitä?” tuli lisäksi seuraavia vastauksia: tutkimusyhteistyötä, opettajien koulutusta, leirikouluja, luontokasvatusta, tilat ja palvelut yhteiseen käyttöön, konsulttina / työrukkasena korvausta vastaan (Sirium Oy).

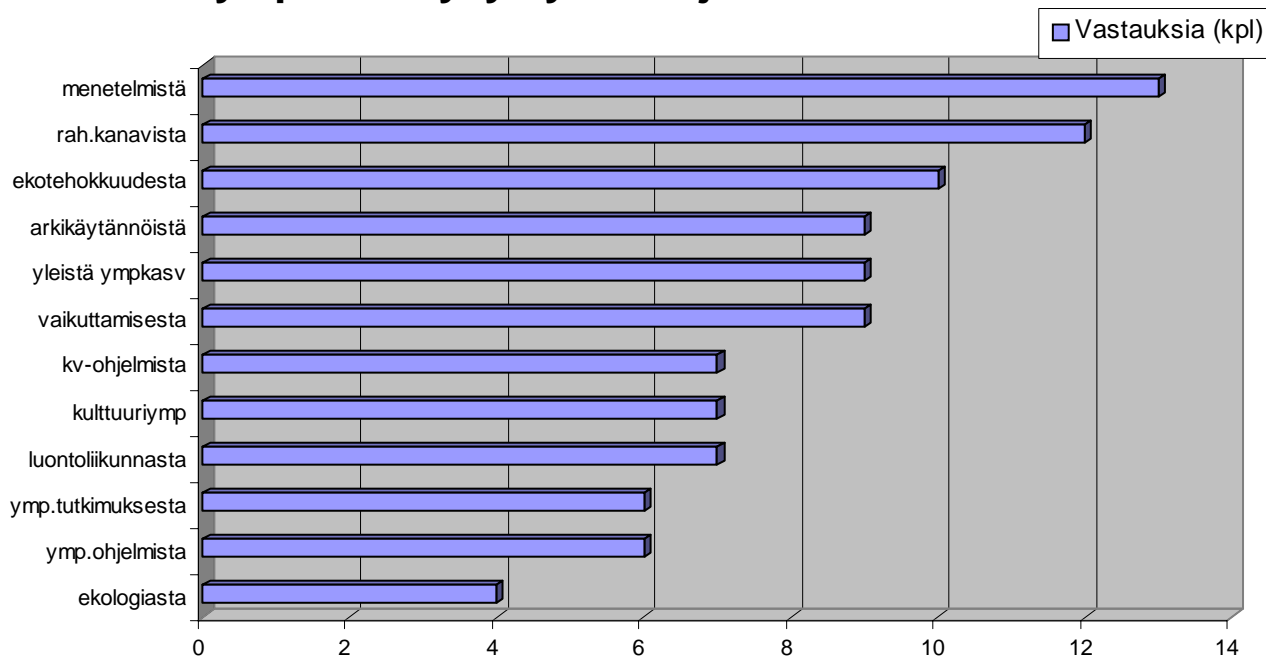

Kuva 8. Ympäristökasvatustyötoivotaan erityisesti tapahtumien järjestämisessä.

2.3.4. Toiveet ja tarpeet PYYn toimintaan liittyen

Resurssikyselyssä kartoitettiin **toimijoiden kiinnostusta ja tarpeita lisäkoulutukseen ympäristökysymyksistä ja -kasvatuksesta** (Kuva 9; vastauksia yhteensä 99 kpl). Eniten kiinnostusta on koulutukseen ympäristökasvatuksen menetelmistä (13 kpl eli 13% vastauksista) ja rahoituskanavista (12%).

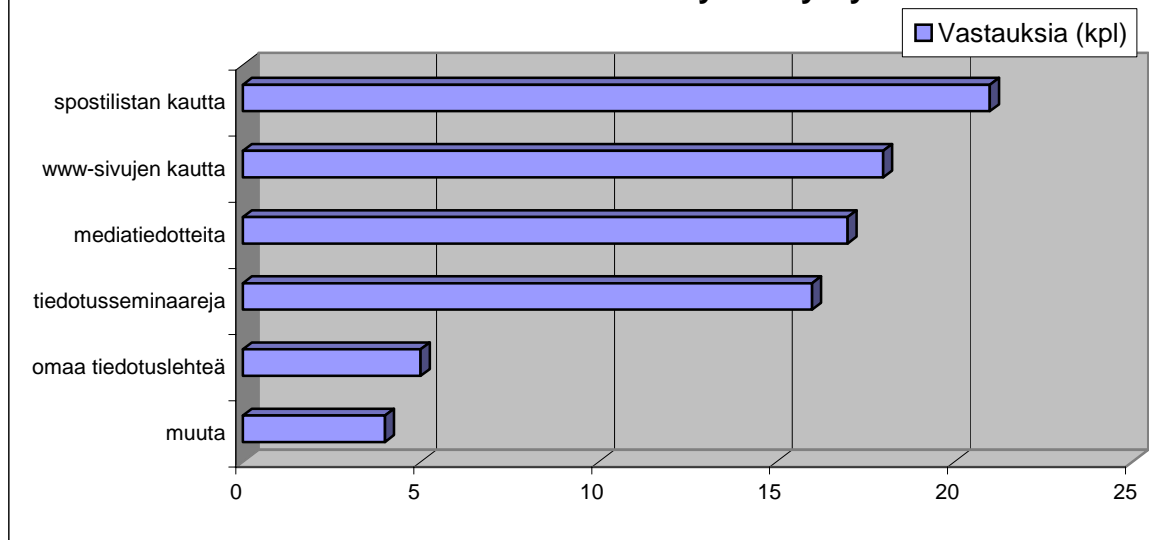
Kiinnostuksenne lisäkoulutukseen ympäristökysymyksistä ja -kasvatuksesta

Kuva 9. Ympäristöaiheinen lisäkoulutus kiinnostaa alueen toimijoita.

Tiedusteltiin myös millaista tiedottamista toimijat toivovat Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä PYYltä (Kuva 10; vastauksia yhteensä 81 kpl). Eniten toivottiin sisäistä tiedottamista sähköpostilistan kautta (21 kpl eli % vastauksista). Jonkin verran toivottiin myös omaa tiedotuslehteä kohderyhmänä koulut ja varhaiskasvatus. Kohtaan ”muuta, mitä?” tuli lisäksi seuraavia vastauksia: Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät, PYYn tapahtumapäivät opettajille (ja opoille), nettifoorumi eli keskustelupaikka netissä, yhteistyötä Suomen Ympäristökasvatuksen Seuran kanssa.

Minkälaista tiedottamista toivotte yhteistyöryhmältä?

Kuva 10. Sähköistä tiedottamista pidetään tärkeänä verkoston toiminnassa.

Omasanaisesti pyydettiin kuvailemaan **toimijoiden tärkeimpiä tavoitteita osallistuessa PYYn toimintaan**. Kysymykseen annettuja vastauksia olivat:

- Tiedon saaminen siitä, mitä tehdään ja tapahtuu ympäristökasvatuksen saralla Pirkanmaalla.
- Saada kokonaiskuva Pirkanmaan ympäristökasvatuksesta ja olla mukana edistämässä sitä.
- Omasta toiminnasta tiedottaminen.
- Yhteistyökumppaneiden löytäminen.
- Saada uusia vinkkejä, ideoita ja tietoa omaan työhön.
- Vaihtaa ajatuksia ympäristökasvatuksesta samanhenkisten ihmisten kanssa.
- Saada yhteistyökumppaneita tapahtumiin (omiin ja mennä mukaan muiden tapahtumiin).
- Edistää ympäristökasvatusta yhteisten hankkeiden avulla.
- Yleinen ihmisten, erityisesti lasten ja nuorten, ympäristötietoisuuden ja kiinnostuksen lisääminen.
- Ihmisten asenteisiin ja toimiin vaikuttaminen.
- Oman ympäristötietoisuuden ja ympäristökasvatusmenetelmien lisääminen.
- Kuulostella, mitä Pirkanmaalla tapahtuu ja tutustua toimijoihin, verkostoitua.
- Jakaa ja saada tietoa aiheesta.
- Oman toiminnan "markkinoinnin" tukeminen ja osallistujien/ryhmien mukaan saaminen ympäristökasvatustoimintaan.
- Verkostoituminen, tutustuminen muihin alan toimijoihin.
- Ympäristökasvatustoiminnan tukeminen kunnassa.
- Halu välttää päällekkäistä työtä.
- Säilyttää elämän monimuotoisuus maapallolla.

3. Pirkanmaan ympäristökasvatuksen toimintasuunnitelma

3.1. PYYn toimintamalli

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä perustettiin ympäristökasvatuksen maankuntarallin Pirkanmaan ensimmäisessä tapaamisessa Marttisessa syksyllä 2005. Mukana on alusta asti ollut edustajia valtionhallinnosta, kunnista (eri hallintokunnat mm. ympäristönsuojelu, koulutoimi), nuorisokeskuksista, järjestöistä ja yrityksistä sekä yksityishenkilöitä. Yhteistyöryhmään kuuluvat kaikki verkoston jäsenet eli yli 80 henkilöä edustaen eri tahoja. Lisäksi keväällä 2006 perustettiin yhteistyöryhmän työrukkaseksi työvaliokunta, joka valmistelee asioita yhteistyöryhmälle.

Yhteistyöryhmän toimintamallin (Liite 7: organisaatiokaavio) päivitys tuli ajankohtaiseksi syksyllä 2007, kun sille piti valita uusi puheenjohtaja ja nimetä uusi työvaliokunta. Samalla kokouksessa 24.10.2007 yhteistyöryhmän lyhyemmäksi nimeksi valittiin virallisen nimen alkukirjaimista muodostuva PYY. Työvaliokunnan nimeksi päätettiin Pyrstö, jonka ajateltiin ”ohjaavan ja tasapainottavan PYYn lentoa”.

Verkoston perustamisesta lähtien puheenjohtajana oli toiminut valtakunnallisen mallin mukaisesti Pirkanmaan ympäristökeskuksen (PIR) edustaja Päivi Blinnikka. Hänen tehtävänsä olivat nyt kuitenkin muuttuneet, ja hän oli estynyt jatkamasta puheenjohtajana. Tilanteen muuttuessa todettiin, ettei PIRillä ole samanlaista mahdollisuutta aktiivisuuteen ja vetovastuuseen alueen ympäristökasvatuksessa kuin muissa maakunnissa, esimerkiksi Keski-Suomen ympäristökeskuksella. Yhteistyöryhmän puheenjohtajaksi päätettiin valita verkoston aktiivijäsen Tuulikki Halla Metsähallituksesta ja varapuheenjohtajaksi Elina Pilke Metsähallituksesta (työvaliokunnan puheenjohtaja). Puheenjohtajan kauden pituudeksi päätettiin kaksi vuotta.

PYYn tehtävänä on päättää verkoston tavoitteet ja toimintatavat, päättää muutoksista ja tehdä kaikki päätökset suurista linjoista. PYY myös hyväksyy verkoston strategian ja toimintasuunnitelman sekä eri hankkeiden hankesuunnitelmat, tulokset ja viestintäsuunnitelman. PYY on kaikille avoin verkosto, jonka avoimuutta ja joustavaa toimintamallia ei ole haluttu rajoittaa esimerkiksi muuttamalla sitä viralliseksi yhdistykseksi (lisäisi byrokratiaa ja saattaisi sulkea joitain julkisia tahoja jäsenyydestä).

Työvaliokunta Pyrstö edustaa ja toteuttaa verkoston tahtoa ja tavoitteita eli on ns. 'työrukkanen'. Pyrstö vastaa tiedottamisesta eri toimijoiden välillä (PYY, eri hankkeet sekä rahoittajat ja sidosryhmät), määrittää työnkuvat ja rekrytoi henkilöstön eri hankkeisiin. Lisäksi Pyrstö ohjaa ja valvoo ympäristökasvatuksen suunnittelijaa, toimintasuunnitelman toteutumista sekä valmistelee uusien hankkeiden hankesuunnitelmat ja rahoitusanomukset.

Pyrstön puheenjohtaja ja jäsenet valitaan uudelleen kahden vuoden välein. Pyrstö koostuu PYYn jäsenistä ja kokoonpano on vuosina 2007-2009 seuraavanlainen (varajäsen suluissa):

Järjestöt:

- Hanna Hurme, Hämeen 4H - piiri
- (Sari Poutiainen, Luonto-Liiton Hämeen piiri ry)

Koulut:

- Annukka Alppi, Hämeenkyrön kunta, Mahnalan ympäristökoulu
- (Marja Sarin, Kangasalan kunta, kirkkoharjun koulu)

Kunnat ja seurakunnat:

- Katri Laihosalo, Tampereen kaupungin ympäristöpalvelut
- (Tarja Viteli, Oriveden kaupunki)

Yksityishenkilöt:

- Sirkku Paavola

- (Sari Mantila-Savolainen)

Yritykset:

- Mikko Lihavainen, Tmi Mikon palvelut
- (Harri Viitanen, Hukan Teille)

Metsähallitus:

- Elina Pilke, työvaliokunnan pj
- (Tuulikki Halla)

Nuorisokeskus Marttinen:

- Helena Vuorenmaa
- (Sanna Järvensivu)

Pirkanmaan ympäristökeskus:

- Tom Frisk
- (Auli Kilpeläinen)

Ympäristökasvatuksen suunnittelija:

- Juulia Tuominen, työvaliokunnan siht. (1.9.2007-31.3.2008)

Sekä Pyrstön jäsen että varajäsen voivat osallistua kaikkiin työvaliokunnan kokouksiin, mutta silloin äänioikeus on ainoastaan varsinaisella jäsenellä. Työvaliokunta on päätösvaltainen, kun paikalla on vähintään kolme jäsentä. Erovuoroja ei ole, vaan kukin työvaliokunnan taho (esim. koulut ja järjestöt) valitsee keskuudestaan oman jäsenensä (ja varajäsenensä) työvaliokuntaan määritetyksi toimikaudeksi. Jäsen (ja varajäsen) voivat jatkaa työvaliokunnassa niin monta toimikautta kuin tulevat valituksi. Työvaliokunnalla on mahdollisuus sähköposti-päätöksiin nopeasti reagointia vaativissa asioissa: Kun sähköposti on toimitettu kaikille työvaliokunnan jäsenille, riittää vähintään kolmen jäsenen sähköpostitse tekemä päätös.

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen suunnittelija on hankerahoilla palkattu työntekijä. Ympäristökasvatuksen suunnittelijana toimi ”Nykytila ja toimintasuunnitelma” –hankkeen palkkaamana 1.9.-31.12.2007 sekä 1.1.-31.3.2008 osa-aikaisesti toimijoiden rahoittamana FM Juulia Tuominen. Ympäristökasvatuksen suunnittelijalle määritellyjä yleisiä tehtäviä ovat operatiivisen työn vetäminen (kokonaisvastuu toiminnasta), verkoston toimintasuunnitelman laatiminen ja ylläpito sekä yhteistyön koordinointi ja verkoston tiedottaminen. Suunnittelija toimii työvaliokunta Pyrstön ohjauksessa ja sen sihteerinä. Suunnittelija raportoi tavoitteiden toteutumasta ja budjetista Pyrstön kautta PYYlle.

PYYn ja Pyrstön alaisuudessa voi toimia samanaikaisesti useita eri hankkeita toteuttaen toimintasuunnitelmaa konkreettisin toimenpitein. Osassa hankkeita vetäjänä toimii ympäristökasvatuksen suunnittelija tai hankkeissa voi olla oma erillinen projektipäällikkö. Lisäksi hankkeissa voi olla muita hankesuunnitelman mukaisesti palkattuja työntekijöitä.

Tarkemmin PYYn tulevista hankkeista kohdassa 3.5. ”Hankkeita toimenpiteiden toteuttajina”.

3.2. PYYn tavoitteet

3.2.1. Taustaa strategiatyölle

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä PYYllä on ollut koko toimintansa ajan listattuna ympäristökasvatuksen tärkeimpiä kehityskohteita Pirkanmaalla (Kuva 11), ja ne ovat ohjanneet toimintaa. Kuitenkaan varsinaisia strategisia tavoitteita ei ole verkoston kesken aiemmin pohdittu.

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TÄRKEIMMÄT KEHITYSKOHEET PIRKANMAALLA:

1. Toimijoiden verkostoituminen ja yhteistyömahdollisuuksien löytäminen
2. Maakunnallisen ympäristökasvatuksen toimintasuunnitelman laatiminen
3. Alueellisen ympäristökasvatuksen kehittämiskeskuksen toimintamallin suunnittelu ja käynnistäminen
4. Mahnalan Ympäristökoulun toimintatapojen levittäminen muille peruskouluille
5. Luontokerho- ja luontokoulutoiminnan edistäminen

Kuva 11. Ympäristökasvatuksen tärkeimmät kehityskoheet Pirkanmaalla.

Nykytila ja toimintasuunnitelma –hankkeen puitteissa strategisten tavoitteiden ja niiden toteuttamiseksi vaadittavien toimenpiteiden listaus tuli ajankohtaiseksi. Työvaliokunta Pырstön kokouksissa asiaa pureskeltiin ja tavoitteita pohdittiin suunnittelijan laatiman pohjapaperin (Liite 8) avulla syksyn 2007 kokouksissa. Varsinaisesti strategiset tavoitteet ja toimenpiteet päätettiin PYYn kokouksessa 24.10.2007. Tavoitteiden valitsemisessa käytettiin apuna Tuplatiimi –ryhmätyöskentelytapaa, jolla voidaan suuresta määrästä ideoita priorisoida tärkeimmät kehittämiskoheet. Tavoitteet ja toimenpiteet tarkistetaan kahden vuoden välein samalla kun nimetään uusi työvaliokunta.

Toimijoille toteutetussa resurssikyselyssä pyydettiin myös kuvailemaan omasanaisesti organisaatioiden tärkeimpiä tavoitteita osallistuessa PYYn toimintaan. Toimijoiden omat tavoitteet ovat hyvin yhdenmukaisia verkostossa yhdessä määriteltyjen tavoitteiden kanssa. Resurssikyselyn vastausten mukaisesti toimijoiden tärkeimpiä tavoitteita osallistuessa PYYn toimintaan ovat tiedon ja kokonaiskuvan saaminen siitä, mitä ympäristökasvatuksen saralla tapahtuu, päällekkäisen työn välttäminen, verkostoituminen ja yhteistyökumppaneiden löytäminen sekä ajatusten vaihto ja uusien ideoiden ja tiedon saaminen omaan työhön. Ympäristökasvatusta halutaan edistää yhteisten hankkeiden avulla. Lisäksi toiminnalla halutaan vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja toimiin Pirkanmaalla.

3.2.2. Tavoitteet

1. Suuren yleisön tietoisuuden herättäminen

- Teemme ympäristökasvatusta näkyväksi Pirkanmaalla
- Motivoimme toimimaan ympäristön hyväksi (tietoa on, tunne mukaan!).
- Edistämme ympäristöä säästävän elämäntavan omaksumista
- Vaikutamme päättäjiin ja mm. kaavoitusasioihin, jotta luonto- ja ympäristöasiat sisältyisivät päätöstentoon arkeen.

2. Kasvattajien tukeminen

- Annamme kouluille ja muille kasvattajille keinoja tehdä ympäristökasvatustyötä.

3. Verkostoituminen

- Verkostoidumme pysyvästi (mahdollistaa yhteisen koulutuksen).
- Muodostamme vahvan asiantuntijaverkoston (mukana eri ympäristöalojen asiantuntijoita, jolloin ajankohtainen (tutkimus)tieto välittyy kaikille)
- Teemme yhteisiä hankkeita ja välitämme tietotaitoa.

4. Tiedottaminen ja viestintä

- Lisäämme yhteistä tiedottamista. Viestintämme on kohdennettua (meillä on viestintäsuunnitelma, miten ja kenelle viestimme ja kuka viestii).
- Perustamme ja ylläpidämme tieto/resurssipankkia (menetelmät, keinot, toteuttajat ym.)

3.3. Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi

1. Tavoite: Suuren yleisön tietoisuuden herättäminen

Toimenpiteet:

- **Järjestämme joka kunnassa samanlaisen tapahtuman** (yhtäaikaisuus, medianäkyvyys).
- **Järjestämme ympäristöviikon Pirkanmaan kouluilla** (tuotetaan/kootaan ympäristökasvatusmateriaalia kouluille, joissakin kouluissa ryhmän vetämiä tapahtumia).
- **Tuemme talkootoiminnan käynnistämistä kunnissa** (kunnalle / koululle / tms. taholle oma nimikkokokohde, esim. perinnemaisema, reitti tms. jonka hoidosta taho huolehtii).

Toimenpiteet toteutetaan alakouluilla osana "Ympäristösanomaa" –hanketta järjestämällä Liikkuajan viikko (syyskuu 2008), Nuukuusviikko (huhtikuu 2009) ja Eläintenviikko (lokakuu 2009). Lisäksi Moreeniasta otetaan mallia teemaviikkotapahtumien järjestämiseen suurelle yleisölle joka kunnassa Nuukuusviikolla 2009. Myös talkootoiminnan käynnistäminen linkitetään koulujen ympäristöteemaviikkojen viettoon vuodesta 2010 alkaen. Talkootoiminta voi olla esimerkiksi koulun läheisen perinnemaiseman hoitoa. Vastuu- ja yhteistyötahoina ovat työvaliokunta Pyrstö, hanke, Moreenia, paikalliset 4H –yhdistykset ja luonnonsuojeluyhdistykset.

2. Tavoite: Kasvattajien tukeminen

Toimenpiteet:

- **Järjestämme Pirkanmaalla vuosittain ympäristökasvatuspäivät.**
Ensimmäiset ympäristökasvatuspäivät järjestetään osana "Ympäristösanomaa" –hanketta tammikuussa 2009. Vastuu- ja yhteistyötahoina ovat työvaliokunta Pyrstö ja hanke. Lisäksi Pirkanmaalla järjestetään ympäristökasvatuksen valtakunnallinen verkostotapaaminen keväällä 2008 Suomen ympäristökasvatuksen seuran paikallistoimintaryhmän toimesta.
- **Järjestämme koulutusta eri toimijoille** (yhteistyöryhmän jäsenet, opettajat, päiväkotihenkilökunta jne.) **ja levitämme olemassa olevia toimivia käytäntöjä ja malleja.**
Toimijoiden koulutusta järjestetään Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivillä tammikuussa 2009. Vastuutahoina ovat työvaliokunta Pyrstö ja hanke. Hyvien käytäntöjen levittämistä toteutetaan osana "YMPÄRISTÖYMPYRÄT" –hankkeen ympäristölähettilätoimintaa (ns. Mahnalan malli) tammikuun 2008 ja joulukuun 2009 välisenä aikana. Vastuu- ja yhteistyötahoina ovat hanke, Mahnalan ympäristökoulu ja Pyrstö.
- **Perustamme projektiluonteisia työryhmiä** (työryhmä on työvaliokunnan 'kevempi versio' ja toimiva kokoonpano toteuttamaan jonkin projektikonaisuuden esim. koulutuksen, talkoot tai teemaviikon järjestelyt).
Vuoden 2008 aikana perustetaan eri työryhmiä Pyrstön valmistelemana PYYn kokouksissa. Työryhmiä voivat olla esimerkiksi koulutustyöryhmä, porkkanatyöryhmä ja euroetsivätyöryhmä.
- **Yhteistyöryhmän jäsenet tarjoutuvat itse alustajiksi erilaisiin tilaisuuksiin ja välittävät siten ympäristökasvatusasiaa eri kohderyhmille.**
Tämä on jatkuvaa toimintaa. Erilaisista tilaisuuksista tehdään alustavaa aikataulutusta PYYn viestintäsuunnitelmaan; vastuutahona Pyrstö. Esimerkiksi Pirkanmaan ympäristökeskuksen ympäristönsuojelupäiville tuodaan jatkossa alustuksia ympäristökasvatuksesta ja PYYn toiminnasta.

3. Tavoite: Verkostoituminen

Toimenpiteet:

- **Valitsemme yhteistyöryhmän toimijoiden joukosta Pirkanmaan alueen ympäristökasvatuksen kehittämiskeskukseksi profiloituvan yksikön** (jonne sijoittuu 1-2 henkilöä koordinoimaan ympäristökasvatustoimintaa Pirkanmaalla – myös tiedotus ja hankerahojen hakeminen).

Kartoitetaan sijaintivaihtoehtoja vuoden 2008 aikana. Pyydetään tehtävään halukkaita toimijoita "hakemaan" tehtävään eli ilmaisemaan virallisesti paperilla kiinnostuksensa kehittämiskeskukseksi. Pyrstö koordinoi ja päätökset asiasta tehdään PYYn kokouksissa.

- **Toteutamme yhteisiä hankkeita** (yhteistyöryhmän toimijoiden tutustuessa toistensa toimintaan löytyy toimivia yhteistyöhankkeita tai pienimuotoisempia projekteja esim. 'kiertävät retket', hankkeet mahdollistavat pitkäjänteisen toiminnan).

Tulevia isompia hankkeita ovat "Ympäristösanomaa" (vuodesta 2008 alkaen, mikäli rahoitus saadaan) ja "Ympäristöympyrät" –hankkeet. Seuraavina suurina kokonaisuuksina suunnitellaan varhaiskasvatukseen ja päättäjien toimintaan suuntautuvia hankkeita; vastuutahoina Pyrstö ja PYY. Lisäksi PYYn toimijoiden kesken toteutetaan yhteisiä hankkeita pienimuotoisempina toimintana, esimerkiksi järjestöjen ja muiden halukkaiden tahojen retkiyhteistyökuvio ns. "kiertävät retket", Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin koordinoimana.

- **Hankimme 'euroetsivän'** (vainuaa uusia hankerahoitusmahdollisuuksia ja informoi niistä).

Euroetsivästä suunnitellaan seuraava hanke ympäristöministeriön ympäristökasvatuksen hankkeavustuksiin syksyn 2008 hakuun, jolloin hanke käynnistyisi syksystä 2009 alkaen. Osana hanketta olisi rahoittajien lobbausta, monipuolista Internetin hyödyntämistä, lehti-ilmoituksia sekä mahdollisia kehittämiskeskukseen liittyviä toimenpiteitä. Vastuutahona Pyrstö.

4. Tavoite: Tiedottaminen ja viestintä

Toimenpiteet:

- **Perustamme ja ylläpidämme tieto/resurssipankkia.**

Resurssipankki toteutetaan Internetiin "Nykytila ja toimintasuunnitelma" –hankkeen avulla syksyllä 2007 ja ylläpidetään tulevien hankkeiden avulla. Vastuutahona Pyrstö.

- **Toimitamme lehteä** (tai lehden).

Toteutetaan osana "Ympäristösanomaa" –hanketta, jolloin ympäristöviikkojen teemoihin liittyen julkaistaan Ympäristökasvatusuutiset –lehteä: Liikkujan viikon lehti elokuussa 2008 ja Nuukuusviikon lehti maaliskuussa 2009 (+Eläintenviikon lehti verkkojulkaisuna syyskuussa 2009). Vastuu- ja yhteistyötahoina ovat hanke ja Pyrstö sekä alueen järjestöjä ja muita toimijoita.

- **Avaamme ja ylläpidämme websivustoa** (tietopankki sivuston osana).

Toteutetaan "Nykytila ja toimintasuunnitelma" –hankkeen avulla syksyllä 2007 ja ylläpidetään tulevien hankkeiden avulla sekä Pyrstön toimesta: www.pirymparistokasvatus.fi.

Yllä esitetyt toimenpiteet aikatauluineen sekä vastuu- ja yhteistyötahoineen on koottu yhteen myös taulukkomuotoiseksi toimintasuunnitelmaksi (Liite 9).

Resurssikyselystä nousi esiin samoja ajatuksia kuin yhteistyöryhmän kokouksessa määritellyissä toimenpiteissä, erityisesti verkostoitumiseen ja kasvattajien tukemiseen liittyen. Resurssikyselyyn vastaajat toivoivat jatkossa yhteistyötä yhteisten tapahtumien, tiedotuksen ja hankkeiden puitteissa. Myös lisäkoulutukseen ympäristökysymyksistä ja -kasvatuksesta on toimijoilla tarvetta erityisesti ympäristökasvatuksen menetelmiin liittyen. Myös tieto ekotehok-

kuudesta, ympäristöystävällisistä arkikäytännöistä sekä yleistieto ympäristökasvatuksesta kiinnostaa.

Resurssikyselyn vastausten perusteella PYYn sisäistä verkostoitumista tukee parhaiten tiedottaminen sähköpostilistan ja verkkosivujen kautta. Lisäksi lähes yhtä paljon toivottiin näkyvämpää tiedottamista eli tiedotusseminaareja ja mediatiedotteita. Jonkin verran toivottiin myös omaa tiedotuslehteä kohderyhmänä koulut ja varhaiskasvatus. Toiveina mainittiin myös Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät ja PYYn tapahtumia opettajille.

3.4. Kohderyhmät

Ympäristökasvatus on kasvatusta, jossa kestävä kehitys ja ympäristöasioita tehdään tuetuksi kokemusten, elämysten ja tietoisuuden lisäämisen kautta. Vuonna 1977 laadittu Tbilisin ”ympäristökasvatusjulistus” korostaa tietoisuutta ja huolta kaikista kestävyiden osa-alueista (ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen), ympäristöherkkyyttä, asennemuutosta, taitoja ja osallistumiskokemuksia.

PYY haluaa toteuttaa ympäristökasvatusta laajasti eli ympäristökasvatus on suunnattua kaikille. Tärkeänä ensisijaisena kohderyhmänä ovat koulut ja varhaiskasvatus, mutta niiden lisäksi ympäristövalistusta, tietoa ja toimintaa halutaan kohdistaa myös mm. päättäjille, järjestöille, organisaatioille ja suurelle yleisölle.

3.5. Hankkeet

Konkreettisten ympäristökasvatustoimenpiteiden rahoittamiseksi on PYYn nimissä valmisteltu syksyn 2007 aikana kaksi alueellista ympäristökasvatushanketta: ”*Ympäristösanomaa ja –kasvatusta Pirkanmaalla*” (Ympäristöministeriön ympäristökasvatuksen hankeavustus ja Pirkanmaan Kulttuurirahasto) sekä ”*Ympäristöympyrät – oppimisympäristöjen kehittäminen kestävä kehityksen kasvatuksen edistämiseksi Pirkanmaan alueella Mahnalan Ympäristökoulun toiminnan innoittamana*” (Opetushallituksen valtionavustus). Näiden molempien hankkeiden kohderyhmänä ovat erityisesti alakoulut.

3.5.1. Ympäristöympyrät

Ympäristöympyrät –hankkeen ideana on käynnistää Ympäristölähettilästoiminta, jossa kehitetään koulujen oppimisympäristöjä kestävä kehityksen mukaisiksi. Ympäristölähettiläät ohjaavat kouluja löytämään omaan arkeensa sopivia ympäristökasvatuksen tapoja. Yhtenä hankkeen osana järjestetään kesäaikana lapsille Keke -kerhoja ja lisäksi opettajaksi opiskelulle ja täydennyskoulutusta haluaville opettajille järjestetään kursseja.

Ympäristöympyrät ei saanut rahoitusta vuodelle 2008, mutta hankeidea jatkajalostetaan seuraaviin Opetushallituksen ym. hakuihin.

3.5.2. Ympäristösanomaa

Ympäristösanomaa –hankkeen ideana on koostaa ja julkaista ”Pirkanmaan ympäristökasvatusuutiset” tiedotuslehteä (kohderyhmänä erityisesti alakoulut), toteuttaa kansallisia ympäristöteemaviikkoja paikallisesti sekä järjestää Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät.

Hankekausi olisi 1.7.2008-30.4.2009 (10 kk) ja hallinnoijana Nuorisokeskus Marttinen, mikäli rahoitus saadaan. Syksyllä 2008 julkaistaisiin ensimmäinen Ympäristökasvatusuutiset ja järjestettäisiin Liikkujan viikko (vko 38) alueen alakouluissa. Tammikuussa 2009 järjestettäisiin Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät laajana koulutus- ja tiedonvaihtoforumina alueen ympäristökasvattajille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille. Keväällä 2009 julkaistaisiin toinen Ympäristökasvatusuutiset ja järjestettäisiin Nuukuusviikko (vko 16) alueen alakouluissa. Lisäksi hankkeen aikana valmisteltaisiin kolmas Ympäristökasvatusuutiset (verkkojulkaisu) Eläintenviikon (vko 40) viettämiseksi alueen alakouluissa syksyllä 2009.

3.5.3. Hankeideoita

Yksi PYYn tulevista toimenpiteistä on ”euroetsivän” hankkiminen, ja se on ajateltu toteutettavan hankerahoituksella. Euroetsivästä suunnitellaan seuraava hanke ympäristöministeriön ympäristökasvatuksen hankeavustuksiin syksyn 2008 hakuun, jolloin hanke käynnistyisi syksystä 2009 alkaen. Euroetsivän tehtävänä olisi uusien rahoitusmahdollisuuksien vainuaminen ja niistä informoiminen. Osana hanketta olisi rahoittajien lobbausta, monipuolista Internetin hyödyntämistä, lehti-ilmoituksia sekä mahdollisia kehittämiskeskukseen liittyviä toimenpiteitä.

Seuraavia uusia hankkeita on tarkoitus kehittää myös varhaiskasvatukseen ja päättäjien toimintaan suuntautuen.

Lisäksi PYYn toimijoiden kesken toteutetaan yhteisiä hankkeita pienimuotoisempina toimintana ilman suurempaa ulkopuolista hankerahoitusta. Tällaista yhteistä hanketoimintaa ovat esimerkiksi ”kiertävät retket” eli järjestöjen ja muiden tahojen retkiyhteistyökuvio.

3.6. Ympäristökasvatuksen kehittämiskeskus

Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä PYY on kokouksissaan pohtinut kehittämiskeskuksen toimintamalleja ja sisältöjä.

Kehittämiskeskusta tarvitaan ympäristökasvatuksen toiminnalliseen kehittämiseen. Sen tulisi olla maakunnan ympäristökasvatuksen osaamisen ja tiedon keskus, josta saa apua tarvittaessa. Kehittämiskeskuksen tulisi voida myös itse ohjata eri tahoja ympäristökasvatuksen pariin sekä tarvittaessa toimia ympäristökasvatusta käytännössä tekevänä tahona.

Keskuksessa tulee olla pelkästään ympäristökasvatukseen keskittynyt työntekijä, joka tuntee maakunnan ympäristökasvatuksen kentän ja osaa neuvoa apua tarvitsevia.

Kehittämiskeskuksen tehtävät:

1. Kehittämiskeskus toimii yhteistyöryhmän (PYY) ohjauksessa ja toteuttaa sen toimintasuunnitelmaa.
2. Kehittämiskeskus on mukana yhteistyöryhmässä (PYY) sekä työvaliokunnassa (Pyrstö) hoitaen niiden sihteeripalvelut.
3. Neuvonta ja valistus
 - a) Hoitaa Pirkanmaan ympäristökasvatuksen neuvontaa ja valistusta.
 - b) Ylläpitää PYYn resurssipankkia ja nettisivuja (valmistuvat maaliskuussa).
4. Tiedotus ja markkinointi
 - a) Toimii Pirkanmaan alueen ympäristökasvatuksen tiedottajana ja markkinoijana.

- b) Ympäristökasvatustahojen välillä paikallisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti yhteyttä pitävä taho.
 - c) Yhdistää ympäristökasvatuksen tarvitsijat ja tarjoajat.
5. Toiminnan kehittäminen
- a) Toimii kehittämishankkeiden koordinoijana ja asiantuntijana.
 - b) Koordinoi ympäristökasvatuksen koulutusta ja sen kehittämistä Pirkanmaalla.
 - c) Koordinoi eri tahojen olemassa olevien ja uusien hankkeiden, esimerkiksi ympäristölähettiläät, toimintaa ja yrittää hankkia hankkeille resursseja.

Vaihtoehtoisia toimintamalleja:

Toimintamalliehdotus 1 eli ns. jaetun vastuun malli:

Perusidea:

- Monta erillistä keskusta jo olemassa olevista toimijoista
- Kullakin keskuksella omat vastualueensa

Toimintamalliehdotus 2 eli ns. yhden toimijan malli:

Perusidea:

- Yksi jo olemassa oleva toimija ottaisi keskuksen vastuun vetämisen

Keskuksen tulisi sijaita fyysisesti jo olemassa olevan organisaation yhteydessä. Pirkanmaalta löytyy useita kehittämiskeskuksesta kiinnostuneita tahoja. Useat tahot ja ne, jotka eivät voi tarjoutua ottamaan vastaan varsinaista keskustoimintaa, ovat kiinnostuneet keskuksen kehittämisestä.

Seuraavat organisaatiot ovat nousseet esiin mahdollisina keskuksina (suluissa millaisia resursseja ne tällä hetkellä kykenisivät tarjoamaan):

- *Luontokoulu Korento* (Pieni tilaresurssi)
- *Mahnalan Ympäristökoulu* (Tilaresurssi, Hämeenkyrön kunnan myönteinen tahtotila, palkkaukseen osallistuminen yhdessä muiden kuntien kanssa, perusopetuksen yksikön vaikuttamismahdollisuus, kehittämistyö)
- *Luonto-Liitto* (Mahdollisuus palvelujen tuottamiseen)
- *Vapaa-ajan Kalastajat* (Mahdollisuus palvelujen tuottaminen)
- *Vilma luontoyritys* (Mahdollisuus palvelujen tuottaminen)
- *Tampereen päivähoito ja perusopetus* (Yhteistyöresurssi)
- *Ympäristötietokeskus Moreenia* (Tilaresurssi, palkkaus mahdollisuus jos rahoitus saadaan)
- *Metsähallitus / Seitsemisen kansallispuisto* (Tilaresurssi, palkkaus mahdollisuus jos rahoitus saadaan sekä pieni henkilöstöresurssi)
- *Nuorisokeskus Marttinen* (tilaresurssi sekä mahdollisuus työntekijän palkkaamiseen, jos hankkeelle saadaan rahoitus, kulttuuriperintökasvatuksen asiantuntemus ja opetusympäristö)
- *Ingreening* (Henkilöstöresurssi)

Vuoden 2008 alkupuolella selvitetään kuka toimijoista pystyy vastaamaan aiottuihin tehtäviin parhaiten ja ketkä olisivat edelleen halukkaita siihen sitoutumaan (toimijoiden ”hakemukset” tehtävään).

Myös keskuksen rahoituspohja pitää selvittää. Rahoituksen saamista selvitetään PYYn toimijoiden lisäksi mm. seuraavilta tahoilta: Pirkanmaan liitto, TE-keskus, Länsi-Suomen läänin-

hallitus, ympäristöministeriö, opetusministeriö, opetushallitus. Mikäli saatava rahoitus on pienimuotoista, yksi ratkaisu pysyvän hanketyöntekijän rahoitukseen kehittämiskeskuksessa voisi olla se, että hanketyöntekijä tekisi PYYn töitä vain esim. 2 pv/vko, jolloin hän olisi käytävissä myös palkkaamansa organisaation työtehtäviin.

3.7. Tiedotus

Resurssikyselyn vastauksissa tiedottamisesta (Kuva 10) PYYltä toivottiin eniten sisäistä tiedottamista sähköpostilistan ja verkkosivujen kautta. Lisäksi lähes yhtä paljon toivottiin näkyvämpää tiedottamista eli tiedotusseminaareja ja mediatiedotteita. Jonkin verran toivottiin myös omaa tiedotuslehteä kohderyhmänä koulut ja varhaiskasvatus. Toiveina mainittiin myös mm. Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät.

3.7.1. Sähköposti

Verkoston käytössä on sähköpostiosoite pirkanmaan.ympkasvatus@gmail.com, josta sisäinen tiedotus yhteistyöryhmä PYYlle ja työvaliokunta Pырstölle hoidetaan keskitetysti. Kyseiseen sähköpostiosoitteeseen tulevat myös verkoston jäsenten yhteydenotot sekä mm. Internetsivujen kautta tulevat yhteydenotot. Sähköpostin hyvä arkistointijärjestelmä ja laatikon riittävän suuri koko mahdollistavat lisäksi verkoston viestien ja aineiston arkistoinnin keskitetysti.

3.7.2. Internetsivut ja blogi

PYYn Internetsivut ovat osoitteessa <http://www.pirymparistokasvatus.fi>. Verkkosivut on tuotettu osana PYYn ”Nykytila ja toimintasuunnitelma” –hanketta. Verkkosivut esittelevät Pirkanmaan ympäristökasvatuksen toimijoita ja toimintaa sekä ympäristökasvatukseen sopivia kohteita ja materiaaleja. Sivut on tarkoitettu yhteiseksi tietopankiksi ympäristökasvatustyötä tekeville, ympäristökasvatukseen tukea tarvitseville ja siitä kiinnostuneille.

Pyyllä on myös nettipäiväkirja eli blogi osoitteessa <http://pirkanmaanympkasvatus.blogspot.com>, joka toimii ilmaisena laajana tiedotuskanavana. Blogin päivitys näkyy useilla blogilistoilla ympäri Suomea, joten sellaisetkin tahot, jotka eivät ole vielä kuulleet verkostosta, mutta haluaisivat liittyä siihen, voivat löytää tätä kautta verkoston. Blogi on linkitetty verkoston varsinaisille verkkosivuille (eli nettisivuilta suora pääsy blogiin) ja toisaalta taas blogin kautta uusia tahoja voi löytää tiensä hankkeen nettisivuille.

3.7.3. Tiedotteet ja lehtijutut

PYYllä ei ole säännöllistä tiedotetta vaan lehdistötiedotteita ja lehtijuttuja laaditaan alueellisesti ja paikallisesti erityisesti hankkeiden käynnistyessä. Lisäksi juttuja voidaan laatia myös valtakunnallisesti esimerkiksi Suomen Ympäristökasvatuksen Seuran (Sykse) Ympäristökasvatus –lehteen. PYYn toiminnasta on useita juttuja mm. helmikuun 2008 Ympäristökasvatus –lehdessä (ns. paikallistoimintanumero).

3.7.4. Painotuotteet

Osana hankkeita julkaistaan lehtiä ja esitteitä. Esimerkiksi osana ”Ympäristösanomaa” – hanketta julkaistaan (mikäli hanke saa rahoituksensa) Ympäristökasvatusuutiset –lehteä hankkeessa järjestettävien ympäristöviikkojen teemoihin liittyen: Liikkujan viikon lehti elokuussa 2008 ja Nuukuusviikon lehti maaliskuussa 2009 (+Eläintenviikon lehti verkkojulkaisuna syyskuussa 2009). Vastuu- ja yhteistyötahoina lehtien julkaisussa ovat hankkeet ja Pырstö sekä mahdollisesti alueen järjestöjä ja muita toimijoita.

Osana tulevia hankkeita olisi tarkoitus päivittää ”Ympäristökasvatusta! Lähde mukaan Mahanalan vuoteen” – opasta.

3.7.5. Ympäristökasvatuspäivät

”Ympäristösanomaa” –hankkeessa järjestetään Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivät laajana koulutus- ja tiedonvaihtoforumina alueen ympäristökasvattajille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille tammikuussa 2009. Jatkossa Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivistä on tarkoitus tulla vuosittainen tapahtuma.

3.8. Rahoitus

PYYn toimintaa on toistaiseksi rahoitettu lyhytkestoisella hankerahoituksella ja pienillä toimijoiden omarahoitusosuuksilla. Monet hankkeet eivät ole saaneet rahoitusta lainkaan hyvistä hankesuunnitelmista huolimatta. PYYn toiminnalle pyritään löytämään jatkossa pysyvä rahoitus. Muissa maakunnissa, kuten esimerkiksi Keski-Suomessa, ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmän toimintaan osallistuu ja sitä myös rahoittaa alueellinen TE-keskus ja /tai lääninhallitus.

Jatkossa rahoituksen saamista selvitetään edelleen mm. seuraavilta tahoilta: Pirkanmaan liitto, TE-keskus, Länsi-Suomen lääninhallitus, ympäristöministeriö, opetusministeriö ja opetushallitus.

3.9. Yhteistyö muiden maakuntien ympäristökasvatustoimijoiden kanssa

Ympäristökasvatuksen valtakunnallisia verkostotapaamisia on aiemmin järjestänyt kestävä kehityksen toimikunnan koulutusjaosto (OPM ja YM). Verkostotapaaminen järjestettiin esimerkiksi valtakunnallisten ympäristökasvatuspäivien yhteydessä Oulussa 11.10.2007. Oulun tapaamisessa oli hyvä edustus PYYstä ja ympäristökasvatuksen suunnittelija esitteli PYYn toimintaa kokousväelle.

Koulutusjaoston toiminnan jäätyä katkolle, tapahtuman järjestäjä puuttui hetkellisesti. Syksyn (alue- ja) paikallistoimintaryhmä Räpylä otti toiminnan kuitenkin jatkaakseen ja haluaa samalla kehittää ajatusta pidemmälle: Syksyn valtakunnallinen ympäristökasvatuksen verkostotapaaminen järjestetään vuosittain kiertävänä eri maakunnissa.

Ympäristökasvatuksen valtakunnallinen verkostotapaaminen järjestetään ensimmäisen kerran Syksyn organisoimana Pirkanmaalla Tampereella 27.3.2008. Tapahtumaan osallistuu muiden maakuntien ympäristökasvatustoimijoita ja/tai vastaavanlaisten ympäristökasvatusverkostojen edustajia. Tapahtuma on yksipäiväinen ja siellä on mahdollista esitellä PYYn toimintaa ja verkostoitua ympäristökasvatustoimijoiden kesken.

Lähteet

Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006 – 2014,

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=48169&lan=FI>.

Kestävän kehityksen toimikunnan koulutusjaoston laatima strategia on suunnitelma vahvistaa kestävän kehityksen painoarvoa kasvatuksessa ja koulutuksessa.

Liitteet

Liite 1	Uusien mahdollisten tahojen yhteystietolista, 164 nimeä
Liite 2	Kutsukirje uusille tahoille
Liite 3	Nimilista PYYn uusista tahoista
Liite 4	Tiedote ja juttuaihio
Liite 5	Resurssikyselylomake
Liite 6	Listaus resurssikyselyyn vastanneista tahoista
Liite 7	PYYn organisaatiokaavio
Liite 8	Pohjapaperi PYYn strategisista tavoitteista
Liite 9	PYYn toimintasuunnitelma